

kazilo, ter da ga ne more plačati. To je bilo pa vse sama gola izmišljaja. Ravno ta mešet ima tudi to dobro lastnost, da nikdar na korist prodajalca, ampak vedno le na korist kupca mešeti; namesto da bi za obadva delal. „Tako moraš vino dati, ako ne, pa ga ne kupimo“ — tako mešetari ta modri mešet.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem. *)

I. razdelek.

O stavbeni privolitvi.

§. 1. Kedaj je treba stavbene privolitve za kako zidanje?

Privolitve h kaki stavbi (zidanji) je potreba, če se hoče kaj na novo zidati, prizidati, prezidati ali na poslopih že stoječih in drugih stavbenih stvareh kaj bistvenega popraviti ali preurediti.

V bistvene popravke se štejejo vsi tisti, kateri se tičejo trdnosti ali varnosti ognja kake stavbne stvari, ali pravic mejašev, ali po katerih zunanje lice poslopja (fasada) drugo podobo dobi, ali se sploh preuredi vseh skupni stan poslopja.

Tu sem posebno spada:

1. če se napravljajo vodnjaki (štirne) in kleti;
2. če se napravljajo novi vodotoki ali se že obstoječi vodotoki in struge preurejajo gledé na izmero, namer in pad;
3. če se na novo stavijo ali preurejajo kurilne naprave in dimniki;
4. če se preuredé stanišča (stanovališča) v štacune, šupe, prešalnice in v druga gospodarstvena poslopja, ali pa se te stvari preuredé v stanišča;
5. če se odstrani ali naredí kakoršnokoli medstenje;
6. če se postavi strelovod;
7. če se preuredí vnanja stran proti ulicam;
8. če se zid predere za duri in okna na ulice ali proti sosednim hišam;
9. če se predrugačijo in povišajo strehe;
10. če se kaj preuredí ali odpravi na nadstropjih, podporah itd.

§. 2. Kedaj se ima stavba naznaniti?

Manjši popravki ali manjše preuredbe, pri katerih ni nobenega gori imenovanih pogojev, se imajo gosposki, katera daje stavbeno privolitev, **) samo naznaniti, predno se začne narejati.

Gosposka ima oblast, izpeljavo teh stvari, če je potreba, odvisno storiti od tega, da se njej v potrdbo predloži načrt, pa mora to od stavbnega početnika zahtevati v 48 urah po storjenem naznanilu; ako ona tega ne stori, ima početnik pravico, popravek ali preuredbo izpeljati.

§. 3. Oproščenje od stavbenega naznanila.

Pri popravkih, ki nameravajo samo vzdrževanje po sameznih delov, pa še tega naznanila ni treba.

Tu sem spadajo posebno:

*) Ker je ta postava, potrjena od cesarja 25. oktobra t. l., zelo važna za hišne gospodarje po mestih in kmetih, zato celo priobčimo v našem listu.

**) Za nemško besedo „Behörde“ vzeli smo med ljudstvom najbolj znano slovensko besedo „gosposka“, čeravno je ta beseda navadna le za cesarske oblasti. Al tudi županstvo je gosposka in ravno v stavbenih zadevah prva gosposka.

Vred.

1. snaženje hiš;
2. narejanje novih tal, če z njimi ni zvezana kaka preuredba na stropnih hlodih in podporah;
3. popravljanje duri in oken;
4. pokrivanje streh, če je snova, s katero se krije, ognja varna in se ne spremeni (§. 45);
5. popravljanje dimnikov s tem, da se omečejo;
6. popravljanje pogoravarnih kurilnih naprav, to je stavljenje in preurejanje peči, kaminov in ognjišč v prostorih, ki so se že dozdej za to rabili in v že obstoječih takih napravah, ki služijo obrtniškem obrtu, kolikor ni s tem zvezano narejanje novih in popravljanje starih kurilnih naprav in dimnikov;
7. popravljanje že obstoječih vodnjakov (štirn), gnojišč, gnojnih jam, zakotov (sekretov), vodotokov in strug, ako tu ne gre za preuredbo v njih izmeri, nameri in padu.

§. 4. Določba stavbene črte in nivela (vodoravnega površja).

Vsigdar, kedar se hoče na javnih krajih kaj na novo zidati, prizidati ali prezidati, mora stavbni gospodar še pred prošnjo za stavbeno privolitev ali s to prošnjo vred pri gosposki pismeno prositi, da se mu določi stavbna črta in nivel, ter mora predlagati načrt o legi in nivelu v dveh enakih narisih.

Določene stavbene črte in nivela se je prav strogo držati pri vsakem zidanju.

Da se ustanovi (določi) stavbena črta in nivel (nivó), mora gosposka, če je treba še posebej od stavbne komisije (§. 9) napraviti ogled na mestu (lokalni ogled) in to najmanj 48 ur prej razglasiti, ter se morajo k temu o pravem času povabiti posebno stavbeni gospodar in mejaši.

V tem razglasu naj se izreče, da se po izvršenem lokalnem ogledu ne bo ozir imelo na nobene ugovore, razen če bi iz njih postali javni pomisliki.

Pri tem lokalnem ogledu naj se od gosposke pozvejo in določijo krajne in okoliščinam primerne uravnavne črte, ne samo za lego, ampak tudi za nivel (nivó) prihodnje stavbe, ki se bo ali na novo zidala, prizidala ali prezidala. Ugovori stavbenega gospodarja, mejašev in drugih udeležencev naj se pri tem zapišejo.

Ako je treba vsled določevanja stavbene črte kaj zemljišča odstopiti, se mora ravnati po določbah drugega odstavka §. 70.

§. 5. Prošnja za privolitev stavbe.

Stavbni gospodar ima vsakakor dolžnost, tudi če ne bi po svoji prosti volji začel stavbe, še prej ko stavbo pričinja, za privolitev stavbe pismeno prositi pri gosposki, predlagaje jej stavbni načrt v dveh enakih obrisih (§§. 71. in 80.)

Prošnjam za stavbeno privolitev, katere se predlagajo v imenu tretjih oseb, sa mora pridjati pooblastilo, in kar se tiče oseb, ki niso samovlastne (samosvoje), tudi pooblastilo postavnih zastopnikov.

§. 6. Stavbeni načrt.

Stavbeni načrt mora zapopasti:

1. Lego stavbe po vseh stranéh in njeno obližje, kolikor je treba, da se dá prav spoznati in določiti; vsakakor se morajo razkazati stara poslopja, nahajoča se na stavbnem mestu, tikajoče se hiše ali zemljišča in povedati hišne oziroma parcelne številke in dejanske posestnike, potem razložiti mejašna dvorišča, odpore za vrata in okna, nasproti ležeče ulične črte, potem dolgost in imena ulic;

2. talni črtež in poprečnik podzemeljskih delov (kleti) vseh nadstropij in podstrešja.

V talnem načrtu se morajo narisati hišni vodotoki (kanali), prekopi, da voda odtaka, potem na ulico memo gredoči glavni kanal, v katerega se imajo stakati poprejšnji, z dotičnimi profili vred.

V načrtu za strešno stavo se morajo razvidni storiti dimniki, stopnice, odpori za svetlobo in požarni zidovi (zidovi zoper ogenj), kakor tudi podstrešni razdelki;

3. lice poslopja (fasada);

4. vse nenavadne sestave, posebno železne sestave, katere je v načrtu natanko popisati.

§. 7. *Merila za legopisne, nivélne, talopisne načrte in za vezanja.*

Ako gre za to, da se določi nova stavbena črta (§. 4), naj se za legopisne načrte, kedar gre za planjavo manjše velikosti, ki se ima razdeliti, ali na kateri se ima stavbena črta potegniti, vzame za dolgostne mere merilo od $\frac{1}{250}$, pri večih planjavah pa od $\frac{1}{500}$ do $\frac{1}{1000}$ prave velikosti.

Pri nivélnih načrtih naj se naredé dolgostne mere tako, kakoršne so v legopisnem načrtu; visokosti naj se napravijo v 10kratni meri dolgostnega merila.

Ako je stavišče podvržno povodnji, se mora v nivélnem načrtu vselej z modrim (plavim) barvilom razviden storiti najviši in najnižji stan vode.

Za stavbene načrte, namreč za talopisne načrte in za načrte o vezanju ostrejšja naj se vzame za merilo $\frac{1}{100}$, katero merilo se more v navadnih slučajih tudi rabiti za očelja in za prereze poslopij. Za poslednje more gosposka v posebno važnih slučajih $\frac{1}{50}$ zahtevati. Podrobni načrti pri napravah iz železa ali pri nenavadnih sestavah iz lesa se morajo po veči meri narisati, da so, kolikor je le mogoče, razločni in jasni.

V vseh načrtih se imajo važnejše primére vpisati.

§. 8. Stavbeni načrt se ima podpisati od stavbenega gospodarja, risatelja in od tistega, ki prevzame stavbo. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Ozir na državni zbor Dunajski.

Govor poslanca Greuterja.

Poslanec Greuter je govoril proti načrtu postave o znižanju koleka pri menjicah tako-le:

„Morda se boste čudili, morda se vam bo celó nespodobno zdelo, da se pri tej priliki jaz oglasim, kajti postava, katere premembo danes vlada in odsek nasvetujeta, ni tisto polje, na katerem za moje volilce po kmetiških občinah in posebno še za me rastejo bolečine; čevelj nas drugje žuli. Toda pri prebiranju vladinih in odsekovih razlogov lotili so se me posebno čudni pomislili; te vam možko in odkritosrčno razodeti zdi se mi vestna dolžnost; to so načela in misli, ki blisku enako čuden svit mečejo na razmere v javnem življenji našem.

Vlada pravi: „Treba mi denarja.“ Odsek pravi: „Žalibog, res je taka.“ Vlada pravi nadalje: „Da dobim denarja tudi od one vrste ljudi, ki se z menjicami pečá, moram premeniti postavo.“ Odsek reče: „To tudi mi sprevidimo; postava se mora premeniti v prid državne blagajnice.“ Zdaj pride sklep, katerega vlada in — čuda! — tudi razlogi odseka za premembo postave navajajo: „Ker nam treba denarja, je namen te vladne predloge znižanje dosedanje kolekovine.“ — Več denarja potrebovati in ga manj zahtevati, to je kaj čisto novega. Kaj pa še le razlogi, zakaj se, če se manj zahteva, več dobí! Ti so čudni in ti so me napotili, da govorim.

Odsek pravi, da se velike denarne kazni le redko dajo iztirjati. To si bomo zapomnili. (Veselost.) Ko bomo prišli do one točke v proračunu, kjer se od ubogih kmetov z vojaško silo zemljiški davek iztirjuje, se bomo sklicevali na razloge odsekov (veselost), to rečem gledé na zemljiščini davek, kajti če je prenategjen, je kmetu tudi nemogoče plačevati tolike davke. (Dobro! na desni.) Zapomnili si bomo to, kajti o kmetu nam je vlada, prisiljena — se ve da — po denarnem stanju dežele, dala lepo obljubo, da bo že tako visoke davke (pristojbine) do spremenljivih davkov potisnila; pri tem se je čudno izgovarjala tako le: „Sitna reč, ki se pa ne dá tajiti, je, da pristojbinski davek le tam obilno teče, kjer gre za reči, ki se nadzorstvu ne morejo lahko odtegniti, na pr. pri prepisih nepremakljivega blaga, pri pravicah, ki se morajo dobiti na podlagi zemljiških knjig, pri vlaganji uradnih pisem itd. Ker spada kmet večidel pod ta oddelek, se smemo veseliti na to, kar nas čaka, če se ta zbor vendar ne bo premislil.

Drug vzrok, ki ga podaja odsek, je ta: Postava mora znižati pristojbine, kajti če prav bi se določile visoke pristojbine, dobi vendar večidel njih ovadah in le majhna svotica pride v državno blagajnico. To so nove teorije! Sicer se nam je vedno povdarjalo: „Vzvišenost države, veličastnost postave, spoštovanje do postave in vsega, kar ima postavu paragraf na čelu. Danes se pa pravi: „Postava sama na sebi nima nikake veljave, mora se premeniti, kajti država od tega nič ne dobi.“ (Veselost.)

Za tem pretresa govornik razloge, zaradi katerih je vlada podala to postavo zhoru, pa poročilo odborovo, in sklepa svoj govor tako-le:

„Kaj je vsa morala te postave? Glavno načelo te postave je to-le: Pristojbine se morajo znižati, kolikor je mogoče; najbolje bi bilo, da so tako nizke, da tisti, ki prestopijo postavo, nimajo nobenega dobička od tega. To je načelo, ki se sprehaja po vsi ti postavi.

Prašam pa, gospôda: Če slišimo domoljubje, k žrtvi pripravljeno domoljubje v javnem mnenji ravno te vrste državljanov slaviti in če se nam nasproti tako pogosto, kakor se je nedavno zgodilo, povdarja spoštovanje postave, še celó gledé na one pismeno zagotovljene pravice dežel, in če se gledé pravic katoliške vesti vedno le sklicujete na faktično veljavno postavo, kako more biti ta klic do nas resen, če prihaja iz takih krogov, katerim vladini razlogi, pa tudi poročilo odsekovo — skoro bi rekel — daje tako slabo spričalo o zvestobi do postave, o žrtvovanja voljnem domoljubji, o spoštovanji postave in celó o denarni morali! Kajti po vsi vladini predlogi se vleče pritožba o brezvestnosti ravno teh krogov, ki se pečajo z menjicami, in te pritožbe odsek, ki bo tudi poznal svoje ljudi, gotovo ni zavrnil, ampak ji je kar pritrdil. Ako bi kdaj se primerilo, da bi jaz, držaje se postavne zborovalne pravice, sklical tiste kmete, ki so me volili, ne bom nikdar pozabil te vladine razloge in poročilo odsekovo vtakniti v žep; to bo res pravi Uchatusev top (dobro! na desni) proti vladajočemu sistemu in njegovo trdno podporo, ki jo ima v krogi onih, katere nam je poročilo o razlogih tako ostudno naslikalo.“ (Velika, dolgo trajajoča veselost.)

Nemška nestrpnost.

Piše se nam iz nekega nemško-avstrijskega mesta to-le: „Te dni gre neki Slovenec na tukajšnjo telegrafsko postajo, in hoče oddati depešo v Ljubljano, ki je bila slovenski pisana. Pa le po hudem boji se je značajnemu slovenskemu možu posrečilo, depešo spraviti naprej. Vnel se je bil namreč med našim Slovencem in telegrafskim uradnikom na blizo sledeči razgovor:

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 16. Naznanilo stavitelja.

Kedar se hoče kaj na novo zidati, prizidati ali prezidati, ali kaj tacega popraviti ali prenarediti, česar izpeljava je odvisna od potrjenja načrta (§§. 1., 2.), mora gospodar še pred začetkom zidanja gosposki imenovati stavitelja in njej vsako premembo v izvolitvi njega naznaniti. Za stavitelje (zidavce) se smejo rabiti samo po postavi pooblaščen osebe (§. 71.)

§. 17. Pri vseh privatnih stavbah mora stavbena privolitev in stavbeni načrt, ki mora podpisan biti od vsakokratnega stavitelja, pripravljen biti na stavbenem mestu (stavišču) v pregled nadglednih organov.

§. 18. Odgovornost stavbenega gospodarja, odstop od stavbenega načrta.

Da se pri zidanju bode ravnalo po stavbenih črtih in nivelih, kakor je to določeno v stavbeni privolitvi, in potrjenih stavbenih načrtih, za to je odgovoren ne samo stavbeni gospodar, ampak tudi stavitelj.

Z odstopi od potrjenega stavbenega načrta je tako ravnati, kakor pri prizidanju in prezidanju ali pri popravljanju in prenarejanju že obstoječih poslopij. (§§. 1 do 15). Gosposka ima dolžnost, se včasih prepričati, da se stavba po načrtu in zanesljivo izpeljuje.

§. 19. Vpeljava stavbe, naravnave iz javnih ozirov.

Kedar hoče gospodar kako poslopje popolnoma ali deloma podreti, kakor tudi kedar hoče začeti stavljenje, katero odvisi od privolitve ali potrdbe načrta (§§. 1., 2.), mora to gosposki 48 ur poprej naznaniti ustmeno ali pismeno.

Varstvenih in cestno-polijskih uredeb, katere je gosposka naravnala o stavljenju ali podiranju kacega poslopja, mora vsakdo se držati natanko, ako ne, zapade kazni.

Ako se stavbe ali popravki na poslopijih narejajo na javnem prehodu, se imajo vseгда postaviti predpisana svarilna znamenja in vsakrat, kedar se čez noč pušča stavbeno gradivo na planem (pod milim nebom), se morajo postaviti razsvetljene svetilnice (laterne), kolikor jih je treba.

Sploh se sme samo s posebno dovolitvijo gosposkino na ulicah polagati stavbeno gradivo ali stavbeni sip, ali zmetavati pesek, gasiti apno, delati mort, ali narejati kako drugo stavbeno delo.

Stavbeni odri se imajo trdo postavljati, in kolikor je treba, zapirati proti javnemu prehodu. Zaplankanje se ima postaviti v svoji najzunanjji meji praviloma dva metra od stavbene črte.

§. 20. Stavbeno gradivo.

Gospodar in stavitelj morata pod skupnim odgovorom rabiti samo dobro in trpežno gradivo in katero je primerno posebnemu načinu sestave.

§. 21. Zidna opeka.

Pravilna mera za zidno opeko (cegel) je 29 cm. dolgosti, 14 cm. širokosti in 6.5 cm. debelosti. Pri opeki za obloke, za tlak, za strehe, za žlebove in za olupšave so pa dopuščene vse povoljne izmere.

§. 22. Debelost zida, stavbe na vodi.

Debelost, katero mora zid imeti po velikosti in sestavi stavbe, se mora v stavbenem načrtu nasvetovati, ter pri lokalni komisiji na drobno presoditi.

Sosebno ima gosposka o tem razsojevati tudi takrat, če bi se hotele napraviti drugačne sestave, nego so doslej navadne bile.

Za debelost zidú veljá kot občno pravilo:

- a) ako v najzgoranjem nadstropju globočina (širokost) sob (izeb) ne presega 6.3 m., morajo biti v tem nadstropju glavni zidovi, če so kamniti, 6 dm. debeli; če so pa iz opeke, morajo pa le 45 cm. debeli biti.

Ako globočina sob v omenjenem nadstropju preseza 6.3 m., mora znašati debelost kamnitega zidú 7 dm.; debelost iz opeke postavljenega zidú pa le 6 dm.

Pod debelostjo zidú se ima vselej razumevati le debelost neometanega zidú, tedaj brez debelosti ometá.

- b) Z vsakim nadstropjem navzdol mora glavno zidovje za 7.5 cm. do 15 cm. debelejše biti, to pa po tem, kakor je strop sestavljen. Glavno zidovje se pa sme skoz dve nadstropji postaviti, povsod enako debelo, ako se napravi zid v bližnjem spodnjem nadstropju za celih 15 cm. debelejši. Postavni zid v tleh mora biti za celih 15 cm. debelejši, kakor je pri tleh.

- c) Tla, katera se izkopljejo za stavbo, morajo stavitelji na tanko preskusiti, če treba, jih morajo s stebri nabiti, ter tako krajnim okoliščinam primerno narediti dno popolnoma varno.

Podstavne brane in zveze se smejo le takrat narediti, ako ostanejo za vselej pod vodo.

Zidovje na obrežju in podstavno zidovje pri mlinih, pri fabrikah in drugih takih poslopijih, katerih znožje moči tekoča voda, ali katero leži na takem kraju, kamor stopa za čas povodnji plavna voda, se mora, da se obvaruje spodkopanja, obzidati z vezano steno, ki je vsaj nekoliko viša, do kamor sega voda, kedar je največa. To vezano obzidje mora biti zidano iz kamna na štiri vogle rezanega, ali pa iz kamna drugače obsekane, s hidravličnim apnom ali pa s kakovim drugačnim enako dobrim vezilom.

Pri stavbah, ki leže v okolišču kake reke ali kacega potoka, se mora veža in pôd vseh pri tleh ležečih za stanovanje porabnih prostorij napraviti vsaj 32 cm. nad najvišim stanjem vode, in če se to doseči ne more, pa vsaj najmanj 32 cm. nad tistim stanjem vode, ki se povrača v kratkih dôbah. Na to je treba tudi gledati, kjer je mogoče, pri predelanji že stoječih poslopij.

Šrednje zidovje mora biti tako močno, da se, ne krateč stanovitosti, popolnoma vjema s splošno naredbo v §§. 34 do 37 o postavljanju dimnikov. (§. 72.)

Po navadi naj sicer ima vsaka hiša sama svoje lastno glavno zidovje; ako pa nastopijo take okoliščine, katere zahtevajo, da se dogovorno s sosedi naredi vkupno zidovje, se mora to tako udebeliti (ukrepiti), da daje na obeh stranéh posebno in varno podlogo za streho in za strop.

§. 23. Visokost stavb in notranjih prostorov.

Hiše ne smejo nikakor nad pritličjem imeti več ko 4 ali pa 3 nadstropja s polopetrom (polovičnim nadstropjem).

Nove stavbe in stavbe, katere so se prizidale ali prezidale v obrtnijske namene, so podvržene le takrat, če leže z drugimi poslopiji v eni vrsti, in tudi v tem slučaju samo zarad sprednje ulične strani, utesnitvi na *

visokost 23 m., katera visokost se meri pri poševnih tleh iz najviše pike teh tal.

V ozkih ulicah sme gosposka prepovedati staviti četrto nadstropje, in pri hišah in poslopih za obrtnijske namene utegne zaukazati utesnitev visokosti od 23 m., ako tirjajo zdravstveni oziri tako utesnitev.

Gosposka ima pravico iz ozirov primernosti povedati, da se v mestih ne smejo zidati poslopja proti ulicam obrnjena, ki niso vsaj eno gornje nadstropje visoka.

Stanovališča morajo, ako so obokana (velbana), najmanj 32 dm., ako pa imajo raven strop, najmanj 3 m. visoka biti. (§. 72.) (Dal. prih.)

Šolske stvari.

Ljudsko šolstvo na Kranjskem

v preteklem šolskem letu 1874/75.

Otrok, ki imajo po postavi ljudsko šolo obiskovati, je na Kranjskem 51.058, — število otrok pa, ki so preteklo šolsko leto v šolo hodili, znaša 37.572; — po takem ni 13.486 otrok šolsko dolžnost spolnovalo.

V okraji:	Število za šolo ugodnih otrok:	Število otrok, ki so v šolo hodili:
Ljubljanskega mesta	2616	3152
Ljubljanske okolice	5662	3864
Kranjskem	4450	3502
Radoljskem	3364	2724
Kamniškem	3808	2663
Litijskem	3163	2779
Krškem	5850	3801
Novomeškem	4535	2440
Kočevskem	5821	3833
Črnomaljskem	2697	2295
Postojnskem	5017	3459
Logaškem	4075	3060

Po takem razun Ljubljane otrok Črnomaljskega okraja največ ljudsko šolo obiskuje, najmanj pa otrok Novomeškega okraja.

Politične stvari.

Ozir na državni zbor Dunajski.

Govor poslanca Hermana

v zbornici poslancev pri razpravi o državnem proračunu za leto 1876. *)

Kot predmet svojemu govoru vzamem državno in upravno sestavo, kajti oni ste zavoljo svoje napačnosti vzrok temu, da gremo v političnem, nravnem in gospodarskem obziru čedalje bolj rakovo pot.

Ta resnica se je sicer že mnogokratov proglašala; al ker imajo na Dunaji gluha ušesa, ne more se nikdar dosti ponavljati.

Da je vladna sistema vsega zlega kriva, in da mnogo mnogo stvari, ki so se vtaknile v državni proračun, ne spada tje, to prepričanje se izrazuje v splošnem klicu po reformi (prenaredbi) ustave in državne uprave.

Govoriti mi je toraj o bistvu in obsegu reforme, o vzajemnih razmerah med državo in posamesnimi deželami, pred vsem pa, kaj se godi dandanes v deželah, in kaj neki je vzbudilo splošni klic po reformi. Povsod omahuje pravica, povsod se kažejo ma-

terijelne in duševne nadloge ljudstva, ki izvirajo iz napačnega upravnega mehanizma, iz zmirom in zmirom večega nakupičenja novih postav in strankarskega duhá, ki se je zanesel v upravo in postavodajstvo.

Je-li se more to imenovati umen upravni organizem in zdravo stanje, ako se, kakor v moji domovini, politične uprave na prvem mestu poleg okrajnega glavarstva in davkarstva vdeležuje še kakih šestero voljenih, avtonomnih korporacij (županij in okrajnih zastopov), katere navadno nimajo nikakoršne lastne eksekutivne moči, in po takem zavoljo neprenehanih „volitev“ in „sej“ ljudstvo ne pride do dela, — ako ti avtonomci delajo, kar se jim ljubi, navadno pa ne storé ničesa zato, ker ničesa storiti ne morejo, — ako politična gosposka, kot državna nadzornica, ki bi imela z nadzorstvom čez nje že opraviti dovolj, nahaja povsod svoje meje zato, ker ti avtonomci stojé največ pod oblastjo deželnega odbora, ki pa spet nima nikakoršne eksekutivne moči — ako politične gosposke in pa deželni odbor, dostikrat ne vedé, kaj spada v njihovo področje, izpolnovanja svojih dolžnosti prepuščajo drug drugemu, nazadnje pa vsi skupaj ne morejo pomagati, — ako ljudstvo, vse zbegano, v svojih zadevah išče pomoči zdaj pri eni, zdaj pri drugi gosposki, pa ga povsod odpravljajo naprej, ker gosposka sama svoje oblasti (kompetencije) več ne pozná, — ako, ker vse gospodari, nikakega pravega gospodarja ni, in le davkar ostro izpolnuje svojo službo, — ako je ljudstvu njegova gosposka izmaknena izmed njegovega središča, da je prisiljeno, za-njo hoditi, mnogo mnogo milj, — ako se izročuje županijam najtežje in najvažnejše opravilo policije in to brez odškodnine, poleg tega pa se za policijo odločeni in le od občin plačani pomagalni organi — žandarji — puščajo le političnim gosposkam, — ako se umetno skupaj združene občine zoper svojo voljo in svojo korist drže združene, ker je to politični gosposki bolj ročno, da ima pri svojem obširnem okolišču z manj občinami opraviti (klici na desni: resnično!), — ako se že tako ubožane občine s tem, da morajo skrbeti še za svoje uboge, čez moč preobkladajo s tem, da se jim od fabrik, ki po sedanji sistemi živajo posebno priljubljenost, danes jemljejo delavci, a jutri po kakovi krizi se jim pa pošiljajo kot berači domú, — ako je pri takovi upravni uredbi in čedalje bolj razširjajoči se razuzdanosti človeško življenje in premoženje v vedno večji nevarnosti? — So li znabiti veseli časi to, ako se po državni šolski postavi in vsled od zgoraj spodbujevanega šolskega in olikovalnega „švindelná“ silijo občine v brezmerne stroške za šolo in posebno še v drago zidanje šol, da se pogrezajo v dolgove, iz katerih se znabiti v sto letih ne bodo izkopale, — ako se je občinam odtegnil skoraj ves vpliv na ljudsko šolo, — ako liberalno učiteljstvo moralno in krščansko odgojo mladine ovira ali celó vničuje, — ako ljudska šola služi strankam kot bojišče zoper katoliško cerkev in postaja le naprava, kjer se zatira narodnost (dobro! na desni) in od kodar se nemir, prepir in razpor širijo krog in krog celó v samotne kraje po deželi?

Tudi to ne more biti pravilno stanje, ako ste v eni in isti deželi po dve deželni vladi, druga drugi v oviro in deželno upravo težeči in dražeči, — ako imajo uradniki ene vlade svojo „Meko“ zunaj dežele in od ondi prijemljejo svoje ukaze, kjer se ravna po drugih ali prav po nobenih principih, — ako vladate dežela z deželnim odborom in okrajnimi odbori po eni strani, država s cesarsko vlado in okrajnimi glavarstvi po drugi strani, obe vladi pa še s celo šaro avtonomnih in

*) Po stenografičnem zapisniku.

vencijskemu odboru. Isto tako se priporoči subvencijskemu odboru predlog o obdarovanju Ivana Eisenzopfa v Poljanah za njegovo nesebično in koristno delovanje v povzdigi sadjereje.

Podružnica Rateška po predstojniku svojem, vitez Gutmansthalu, predlaga:

Naj družba kmetijska skrbi za to, da bodo svilo-rejci svoj pridelek lože prodali kakor dozdej. — Zbor nalaga odboru, naj stori vse, kar vitez Gutmansthal v ta cilj in konec priporoča, pa skrbi naj tudi zato, da se po deželi več moštnega sadja (tepek itd.) zasadi. Poleg tega zbor sklene, naj se vitez Gutmansthal-u topla zahvala izreče za jako marljivo delovanje v podružnici Rateški.

Podružnica Kranjska želi po svojem predstojniku gosp. Jugovcu, naj bi se nova mera in vaga za vse razdelke ne vpeljala naenkrat zaradi velikih težav, ki jih bo ta novost ljudstvu prizadela, ampak naj bi se vpeljala poredoma v 4 letih. — Ker je postava o novi meri in vagi za prihodnje leto že po vsem cesarstvu oklicana, ni več mogoče, da bi se predlog podružnice izvršil.

Po predlogu podružnice Brdsko-Podpeške se je sklenilo 7 pridnim sadjerejcem pohvalna pisma poslati.

Ker je že pozno bilo in je več udov zapustilo zbornico, in tedaj ni bil zbor več sklepčen, zato se je obravnava novih kmetijskih podružnic morala opustiti; po takem bo nalog glavnega odbora, da sam to stvar vredi in prihodnjemu občnemu zboru poroča.

Gosp. Šolmajer pojasnuje nasproti „Tagblattovemu“ hudobnemu napadu na družbeni vrt svoje delovanje na tem vrtu in izroči popis gospodarstva leta 1874 in 1875.

Konečno dr. Janez Bleiweis poroča o 25letnici podkavske in živinozdravniške šole v Ljubljani. Poročilo to je bilo že natisnjeno v 48. listu „Novic“.

Gosp. predsednik baron Wurzbach se mu kot ustanovitelju in vodji te učilnice s toplo besedo zahvaluje, rekši, da le oni je pravi domoljub, ki domoljubje svoje nevtrudljivo v dejanji brez lastne sebičnosti kaže. Dr. Bleiweis se zahvaljuje gosp. predsedniku za tako častno priznanje, pa velik del zaslug — reče — gre tudi onim možem, ki z njim vred delujejo na naši šoli, posebno pa gosp. Skaletu, ki je 25 let izvrsten učitelj kovaštva in še drugih živinozdravniških nauk.

Ker se je o vseh drugih sklepih poročalo že v 48. listu „Novic“, tedaj se sklicujemo le na oni popis, dostavlja je, da je bila Lukaso va popotna sadna sušilnica z veliko radovednostjo ogledovana in princip, po katerem je narejena, pohvalno priznan.

Gospodarske novice.

Nova jako važna rastlina.

Vrtnarjem je že nekoliko časa znano drevó „eukalipt“ (*Eucalyptus globulus*) imenovano, kateremu se sedaj kaj čudoviti vplivi pripisujejo. Na Francoskem je nek učenjak že veliko let opazoval to pleme, in sedaj sporoča, da ima to posebno lastnost, da silno veliko vode iz zemlje v-se posrka in iz sebe nek kafri podoben eter spušča. Če se obsadé močvirna zemljišča z eukalipti, postanejo suha. Angleži so prvi poskušnje z njim napravili in sicer z najsrečnejšim vspehom, kajti poprej silno nezdrave močvirne pokrajine, po katerih je razsajala grozovita mrzlica, postale so zdrave in prijetne. V Algieru so pred nekoliko leti začeli zasajati eukalipte in nekdanj zloglasni kraj, kjer je obširno poljedelstvo, so obsadili z 14 tisoči eukaliptov in sicer leta 1867. Pa že v tem letu ni skoro nikdo več zbolel za

mrzlico, ko so poprej ljudje silno bolehal. Leta 1868 in do sedaj je ta kraj jako zdrav in tudi ob času hude poletne vročine v okolici Algierski je vse bolje, ker so čez 14.000 eukaliptov zasadili; ondi sedaj ni več mrzlice ter so prebivalci srečni in čvrsti. Tudi na otoku Kuba so to prekoristno drevo zasadili, in zrak po vsem očistili. Na Francoskem je bila neka železniška postaja „Bar“ jako razvpita zaradi nezdravega zraka, tako, da niso skoro mogli uradnikov za ondotni urad dobiti. Zasadili so tam le 50 eukaliptov in sedaj je jako zdrav in prijeten kraj, kjer z radostjo stanujejo uradniki. — Eukalipt zraste jako visok, in hitro raste, zahteva gorko, milo, južno podnebje; pozimi pretrpi kakih 6 stopinj mraza. Po Primorskem bi pač zamogli poskušati ga in posebno Furlanski kraji ob Ogleju, kjer razsaja huda mrzlica, imajo v njem veliko pomoč, pa tudi Istra in Dalmacija, kjer je dokaj mrzličnih krajev. Pač lep velikansk Božji dar za take sicer nesrečne nezdrave kraje! „Gosp. list“.

Zdravniške stvari.

Pomoč zoper ozebljino.

V časniku „Wittstein's Vierteljahresschrift“ beremo sledeče: Že pred 20 leti je dr. Berthold v Göttingu dokazal, da ima tanin (čreslovina) posebno zdravilno moč za ozeblino. On se je zdaj zopet s taninom oglašil, pa dodal je še jod; oboje se dobita kot zlo navadno zdravilo v vsaki lekarni. Njegov predpis se glasi tako-le: 30 gramov tanina se raztopi v 200 gram. vode, potem 3 gram. joda v 50 gram. vinskega cveta; oboje naj se skupaj pomeša, potem pa še toliko vode prilije, da vse meri 1½ litra. Ta zmes se enkrat na dan, najbolj pozno zvečer, rabi, in sicer tako-le: Odlije se je nekoliko v lončeno ali porcelanasto skledico, postavi se na žerjavico, položi ozeblo roko v njo, in jo tako dolgo notri drži, dokler toploto strpeti morejo. Potem deni skledico proč od žrjavice in nad njo toliko časa drži ozeblino, da je roka suha. Že ko si prvokrat to skusil, ti bo bolje; ko pa si 4 ali 5krat tako delal, je ozebljina ozdravljena. Enkrat rabljene te zmesi ni treba proč vlti, za rabo je še tudi drugi pot.“ — Tako se glasi Bertholdovo priporočilo. Mi dostavljamo temu le to, da popisano zdravilo v lekarni velja blizo 50 kr.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 24. Kleti, kletni duški, loputnice.

Kleti (keldri) se morajo s kletnim vhodom vred spodobno v obok pozidati in sploh tako napraviti, da niso na škodo javnim koristim, sosebno se ne smejo kleti nikdar narejati pod javnim prostorom ali pod kakovo vozno cesto.

Kletna okna, posebno če so kleti za shrambo lesa, oglja ali drugih žgalnih stvari, ali če so njih okna obrnjena proti ognja nevarnim poslopjem, se morajo zavarovati z železnimi zatvornicami (oknicami).

Kletni duški se smejo na javnih prehodih narejati samo z gosposkino dovolitvijo ter se morajo zapreti z močnim železnim okrižjem, katero se na tanko stika z nivelom ceste.

Loputnice h kletom narejati na ulicah ali na hišnih

vhodih je prepovedano brez izjemka. Take loputnice se morajo, kjer obstojé, odstraniti, če je le mogoče.

§. 25. Tla, podzemeljska stanišča in delavnice, jarki za zrak, vzdiranje v obok (obokanje) pritličja.

V vseh staniščih pri tléh se morajo pri poslopih, ki se na novo stavijo, tla položiti najmanj 32 cm. više, nego je zunanji cestni nivel, ki je že določen, ali se ima še le določiti. (§. 22.)

Stanišča pod tem nivelom se smejo dopustiti samo pod tem pogojem, ako so se naredila popolnoma suha, svetla in zračna.

Gosposka ima pravico, gledé na namen ali lego poslopja iz ozirov varnosti ognja ukazati, da se pritlični prostori obokajo, kar se ima tudi storiti v drvarnicah in ogelnjakih, ki se nahajajo v staniščnih poslopih.

Podzemeljske delavnice se smejo le takrat dopustiti, če notranja visokost stropa leži najmanj 1 m. nad zunanjim cestnim nivelom, in se je za to skrbelo, da pride va nje zadosti svetlobe in zraka.

Da se smejo narejati jarki za zrak, v to mora posebno dovoliti gosposka.

§. 26. Tla v kuhinjah, vhodi iz kuhinj v hleve.

Tla v kuhinjah morajo pod ognjiščem in pri odprtem ognju na ognjišču ognja varno obložena biti okoli ognjišča najmanj 13 dm., in pri železnih (prihranivnih) ognjiščih najmanj 7 dm.

Vhodi ali duški (line) iz kuhinje v hleve ali druga gospodarstvena poslopja so vsakako prepovedani.

§. 27. Stopnice.

Pri vsakem novem poslopi mora brez ovire mogoče biti, iz podstrešja in iz vseh stanišč priti po ognja varnih stopnicah k hišnemu vходу (na plano) pa tudi v klet, in vsako stanišče mora dobiti ognja varen prihod k nezgorljivim stopnicam.

Gosposka utegne po namembi ali raztezi poslopja ukazati, da se naredé vsaj ene nezgorljive stranske stopnice ali pa še več.

Glavne stopnice morajo najmanj 13 dm. v svetlem meriti in na prostih mestih trden in najmanj 1 m. visok držaj (ograj) iz ognja varne snove imeti.

Stopinje ne smejo biti pod 26 cm. široke in ne čez 18. cm. visoke.

Pri sukajočih se glavnih stopnicah morajo stopnice najmanj 26 cm. široke biti, računši v daljavi od 64 cm. od stopničnega zida.

Stopnice, ki imajo zgoraj in spodaj obok, smejo imeti lesene stopnje. (§. 72.)

§. 28. Svetloba stopnic od zgoraj.

Če se razsvetlujejo stopnice ali drugi prostori od zgoraj po oknih iz stekla (glaža), morajo taka steklena okna ležati na vseh straneh na trdem zidovji, rebra morajo biti popolnoma iz železa narejena ter ne smejo biti v nobeni ognja nevarni zvezi s podstrešnimi tlami in sosednimi poslopi.

§. 29. Mostovži.

Mostovži, akoravno niso edina, vendar pa pravilna zveza med stanišči in glavnimi stopnicami, morajo biti skozi in skozi ognja varni in najmanj 13 dm. široki.

Prehodi (ganki), ki se zunaj poslopja držé in so samo stranske zveze, se smejo sestaviti z leseno oblogo. Oni se morajo vendar zavarovati z ograjo, ki je najmanj 1 m. visoka, morajo sloneti na ognja varnih podpornikih ter se utegnejo opažiti s steklenimi stenami.

Če taki prehodi stojé pod hišno streho, se morajo zvezni trami in zaseki, ki ven molé, spodej opažiti in se ometati s štukaturo. (§. 72.)

§. 30. Dvorišča (dvori).

Kedar se zidajo nove hiše, se morajo napraviti prostorna dvorišča, kakor to zahtevajo zdravstveni in ognjo-polijski oziri.

§. 31. Hišni vodnjaki (štirne).

Vsak hišni posestnik mora vodnjak, če ga ima, stanovitno pokriti, ali ga mora obdati s trdnim oklepom, ki je najmanj 8 dm. visok.

§. 32. Sestava stropa (podstrešje), plafond.

Gospodarju je prosto dano, izvoliti si vsakovrstno sestavo stropa, da se le sklada s tirjatvami varnosti ognja in stavbene trdnosti.

Tudi nad pritličjem, po tem nad najvišim nadstropjem se smejo napravljati tramni ali poprečni stropi, samo da se morajo ne le po sipi, ki se na-nje nasuje, popolnoma osamiti od blazininega lesovja, ampak tudi tla v najvišem nadstropju ognja varno pokriti in tako močna napraviti, da jih ne premaga podrtje strehe, katero se utegne pripetiti v požaru.

Tej zabtevi primerna morajo biti tudi že obstoječa poslopja. Brez pogoja je prepovedano, rabiti zvezne trame strešnega stola za sestavo stropa.

Še posebno so pa prepovedani pri cerkvah vsi oboki na videz, ki se stikajo s streho, ali takošni stropi iz platnic.

Ako se gosposki potrebno zdi napraviti nakladne skušnje, da se na gotovo postavi nosilnost večih ali na posebni način sestavljenih stropov, naj ona to tedaj, ko daje stavbeno privolitev, določi in naj izreče, kako se ima skušnja zvršiti in katera teža nakladati. Stroške za take nakladne skušnje nosi gospodar.

§. 33. Stropi v hlevih in svisljih, duški (luknje za prezračenje).

Hlevi, svisli in magacini morajo dobiti zgoraj in spodaj ognja varen strop. Hlevi za konje, goveda in ovce se morajo narediti najmanj 25 dm. visoki ter morajo imeti zadosti lukenj za prezračenje, ter se imajo tako vrediti, da se dá gnojnica popolnoma odpeljavati.

Duški se morajo v hlevih tako napraviti, da smrad ne dela nobene nadleže stanovanjem, tudi se imajo napraviti odtoki (otočne grape), in kjer mimo gredó ulični kanali, naj se stekajo v poglobitni ulični kanal, sicer pa v gnojno jamo (§§. 72., 79.); vsakako pa morajo tako narejeni biti, da se gnojnica ne more vcejati v tla ali v zidovje.

(S tem končamo za letos razglas stavbene postave, katero nadaljujemo prihodnje leto.)

Politične stvari.

Ozir na državni zbor Dunajski.

Govor poslanca Hermana

v zbornici poslancev pri razpravi o državnem proračunu za leto 1876.

(Konec.)

(Ko je predsednik zbornice ugovarjal govorniku, da ustava ni „Dunajska ustava“, ampak da je ustava Avstrijska, nadaljuje poslanec Herman svoj govor tako-le:) Gospoda moja! bolešno je za rodoljuba, odkrivati rane domovine svoje, a ravno iz domoljubja mi izvira opravičenje in moralna dolžnost, odkriti to zlò in po njega izpoznanji iskati poti do poboljšanja. Mene v to ne naganja nikakov sovražen občutek do države ali katere koli si

Gospodarske stvari.

N a v o d

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Vvod.

Marsikaj se je že pisalo o povzdigi našega predivja, o pripravljanji in izdelovanji prediva, o predivski obrtniji in drugih rečéh, ki spadajo v predivstvo. Vendar nam še manjka celega in pripravnega poduka za obdelovanje in pridelovanje te koristne rastline.

Naši kmetovalci še nimajo popolnega podučjenja, kako naj bi lan sejali in obdelovali, da bi jim prinašal največ dobička in da bi pridelali tako predivo, kakor ga pridelajo drugod in kakor ga zahtevajo dandanes fabrike za lično in izvrstno blago.

Po severnih deželah je predivstvo jako razširjeno in v mnogih krajih eden glavnih pridelkov kmetijstva in obrtnije. Veliko lanú in prediva se prideluje na Ruskem, Nemškem, Francoskem, Angleškem, v Holandiji in Belgiji. Na najvišjo stopnjo napredka v predivstvu so dospeli Belgijanci, Angleži in Holandčani. Med vsemi so Belgijanci prvi; od njih se učé vsi drugi. Tudi pri nas smo poskušali njihov način, in smo se prepričali, da se za naše razmere najbolj prileže.

Zato bomo tukaj poskušali ob kratkem načrtati in razložiti način Belgijskega pridelovanja, na kolikor se prilega ta način za naše razmere. Zraven tega se bomo ozirali na naše domače razmere.

Naše podnebje je večidel ugodno za lan; posebno so pa za-nj pripravni nekateri kraji naše dežele. Že naše dosedanje skušnje kažejo, da pridelovanje prediva vrže pri nas večí dobiček, kot vsak drug kmetijski pridelek. Koliko dobička bi imele naše dežele, ako bi se pridelovanje prediva pri nas še zboljšalo in razširilo; ako bi pridelovali veliko izvrstnega blaga, kakor ga pridelujejo po drugih deželah, kjer predivstvo cvete.

Tudi naše predivstvo je bilo nekđaj precej razširjeno in naše platno se je izvažalo v vnanje dežele. Toda pozneje, ko so začeli drugi narode izdelovati na strojih (mašinah) mnogo lepše in cenejše blago, mi pa nismo z njimi vred napredovali in smo pri starem ostali, so nas oni spodrinili s svojim blagom, in naše predivstvo je prišlo na nič.

Naša sl. kmetijska družba si je zraven drugih zaslug za kmetijstvo začela tudi za povzdigo predivstva prizadevati, posebno s tem, da gospodarjem po znižani ceni oskrbuje seme najbolj číslanega lanú, to je tistega, ki ga pridelujejo v okrají Rigajskem na Ruskem, kjer imajo sicer ostro zimo, pa poletje toplo.

Začeli smo posnemati druge narode in poskušati njihove načine. Naše dosedanje poskušnje nam kažejo, da zamoremo tudi mi s pridnostjo in umom to doseči, kar so dosegli oni.

Naši novi časi zahtevajo tudi nove potrebe. Poprijeti se moramo vsake prilike in vsakega pridelka, kjer zamoremo kaj več pridobiti in si pomoči do blagostanja.

Prvi del.

Pridelovanje lanú.

Podnebje, zemlja za lan, njena lega, lanene sorte.

Lan ne stori na vsakem kraji, pa tudi vsaka zemlja mu ne dopada. Najbolj so mu všeč kraji blizo gozdov, kjer sta gozd in obdelana zemlja v pravi pri-

meri razdeljena, kajti gozd dela podnebje vlažno in varuje kraj pred ostrimi in mrzlimi vetrovi. Ravno tako mu ugaja podnebje blizo velikih voda, morja in rek, kjer povsod je zrak bolj vlažen. Lan sploh zahteva vlažen in gorak kraj. Zato stori lan dobro tam, kjer spomladi in poleti pogosto dežuje in kjer huda suša ne trpi predolgo. Dolga suša mu posebno škoduje v prvi rašči, sosebno ako je lan pozno sejan.

Zemljo ima najrajše močno, rahlo in globoko obdelano. Težka mrzla ilovica, suh pesek in prod, pusta apnena in pa kislá šotnata ali pa železnata zemlja ni za lan. Ker gredó lanene korenine globoko v zemljo, si živeža iskaje, mora tudi zemlja taka biti, da se dá globoko obdelovati. Vendar se mora zemlja tudi rada osušiti. Posebno spodnja zemlja mora sicer mokroto držati, toda močvirna ne sme biti, da bi voda na njej zastajala. Njiva, na katero se lan seje, ni dobro, da bi bila v prevelikem bregu, ker na taki se vlaga in mokrota prehitro odteka in je rada suha. Še manj pa sme biti njiva v takih dolinah in ravninah, kjer voda zastaja, in se ne more odtekati, kajti stoječa mokrota in močir sta za lan čisto neugodna. Tudi ni dobro, da bi bila njiva proti mrzlim vetrovom obrnjena, ampak naj bo v zatišji, kjer bi lan posebno zgodnji lahko pozebel in sploh mu mrzli vetrovi ne ugajajo.

(Dalje prihodnjič.)

Našim gospodinjam nekaj za novo leto.

Namesti jajic pšeno (gres).

Jajca so včasih zeló draga in sicer tako draga, da se gospodinje, kolikor morejo, ogibajo kuhati močnate jedi za juho. V časniku „Oest. Landw. Ztg.“ pa neki gospodar v imenu svoje gospodinje po 30letnih skušnjah kaže, da se dadó rezanci (nudeljni), blekci (Fleckerln), krompirjevi rezanci (Erdäpfelnudeln) in druge močnate jedi brez jajic dobro narediti. Pa kaj kuharica namesto jajic more vzeti? — bodo vprašale radovedne naše gospodinje — pšeno ali gres (Gries) namreč tako, da se pšena desetí del moke vzame in testo močnejše zgnjete. (Če bi na pr. kuharica vzela moke 9 lotov, mora vzeti 1 lot pšena.) In nobeden ne bo mogel spoznati, da tako napravljene močnate jedi niso z jajci narejene. Pisatelj tega misli, da s tem kuharskim nasvetom, ki nič novega ni, mnogim gospodinjam v taci časih vstreže, ko so jajca silno draga. Morebiti bo za to marsikatera slovenska gospodinja „Novicam“ hvaležna, da izve to vsaj pri nas dozđaj še neznano novico. Poskušnja je lahka in — če tudi bi spodletela — ne draga.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Nadaljevanje. *)

§. 34. Dimniki.

Za vse dimnike brez razločka veljá ta določba, da morajo njih zidane stene najmanj skoz in skoz debele biti 16 cm. in da mora zidovje notri v podstrešji ometano biti tudi na zunanji strani.

Pri večih ognjiščih (v pekarijah, pri pivarskih in barvarskih kotlih, kovaških ognjiščih itd.) mora biti stena

*) Začetek te postave v „Novicah“ 1875. leta.

prav pri kurilu 32 cm. debela ter sme še le v veči visokosti le 16 cm. znašati.

Ostro prepovedano je, dimnike postavljati na trame, jih naslanjati na lesovje, v zidovje dimnikov vtikati rante za prekajenje ali vlagati kakošno koli lesovje.

Nepokrita ognjišča (svetla ognjišča) s tako odpeljavo za dim, ki je deloma iz desek sestavljena, deloma pa zidana, niso dopuščena. Taka ognjišča, ki se morebiti nahajajo v sobah, se smejo le takrat dopustiti, če imajo po predpisu izdani dimnik, ki nima nobene tuljave v drug dimnik, in če je v dimni tuljavi narejena železna zaklopnica za zapor.

Dim iz železnih ognjišč ali od kotlov za perilo in kuho dopeljavati je dopuščeno; vendar morajo vse dopeljave dima iz stranskih kurjav, kakor iz železnih ognjišč, kotlov, peči, praviloma napravljene biti iz železnega pleha ali lončenih cevi, ki se dajo razdjati in imajo v prečniku najmanj 11—13 c. m., ustje pa, po katerem gre dim v kuriše, se mora narediti v taki visokosti, da se lahko do njega pride.

Zaporne zaklopnice na odpeljavnih cevéh pri pečéh v sobah so prepovedane.

§. 35. Dimniki, v katerih se mora laziti (lezljivi dimniki), morajo najmanj 5 dm. v kvadratu, ozki (ruski) najmanj 16 cm. v prečniku imeti.

Vsi dimniki se imajo v svoji visokosti najmanj 13 dm. čez streho izpeljati.

Znotraj morajo biti dimniki gladki ter se morajo, če je le mogoče, navpik postaviti. Jih na pošev postavljati pod 60 stopinj k ravnoležni črti ni dopuščeno.

Parne dimnike in sploh dimnike za velike kurjave je tako sezidati, da se sosedščini ne delajo nobene nadlege. Prevideti se morajo z zaklopnico ali zatilnikom, in če je treba, z iskrolovcem.

Na visokih, prosto stoječih dimnikih se morajo napraviti krampeži.

§. 36. Ruski dimniki.

Ruske (valjevite ali cilindrate) dimnike je rabiti samo pri pokritih kurjavah; ti ne smejo imeti za enojno kurjavo manj kot 16 cm., za več kurjav vkup pa ne pod 21 cm. v prečniku. Da je moči take dimnike snažiti, morajo imeti dvojne železne in zatvorljive snažilne durice na podstrešnem prostoru.

Ako je več tacihih snažilnih duric skupaj, morajo imeti vrh tega še zatvorljiva vrata, s katerimi se pokrивajo.

Snažilne durice morajo biti, kar je mogoče, daleč proč od vsega lesovja, in kjer ni moči se tega ogibati, naj se lesovje zavaruje s kakim ognja varnim gradivom.

Za snaženje ruskih dimnikov se utegnejo napraviti na strešnem slemenu tudi mostički, in potlej ni treba železnih snažilnih duric pod streho.

Ruski dimniki se pa smejo rabiti samo pri nezagorljivih poslopijih, ki so tako pokrita, da so ognja varna.

§. 37. Število dimnikov.

Dimnike je tako izpeljati, da vsaka skupina kurjav v posamnih nadstropjih dobi svoj lastni dimnik.

§. 38. Cevi (tuljave, trobe) za dim.

Prepovedano je dimne cevi (trobe) iz hiš obračati proti ulicam ali na dvorišča. Kjer take cevi obstojé, se imajo odpraviti v dobi, ki jo določiti mora gosposka.

Le tam se smejo izjemoma obdržati, kjer niso nikomur v nadlego in se ni ognja bati.

§. 39. Dimnice, kadilnice.

Dimnice se morajo posebno dobro obokati in z železnimi vratami zapirati, tla se morajo pokriti ognja

varno in rante za meso (ražnji) ne smejo biti preblizo dimnika. Luknjica za dim se mora narediti na strani, ne pa pri tleh.

§. 40. Krušne peči, kuriša, hišice za parne kotle.

Krušne peči, peči, v katerih se kuri s segretim zrakom, in kuriša v obrtnijske namene se smejo staviti samo na zidanih podstavah na prostoru, ki je obdan z debelim, v obok zidanim zidovjem, in morajo imeti ognja varna vrata.

Takošna kuriša, kjer obstojé na zunanji strani poslopja, se morajo odpraviti. (§. 72.)

Prostori, ki so odločeni za velike kurjavne naprave, se morajo obokati in morajo dobiti ognja varna tla.

Pri manjših kurjavnih napravah je zadosti, da je le to, kar je najbliže kurišu, namreč da so dimnikov plašč in tla narejena ognja varno in so kuriša spravljena pod oboke, ki so popolnoma ognja varni.

Peči z železnimi nogami morajo stati na kamnitem ali opekinem tlaku. Kurjavna ognjišča se morajo sezidati najmanj 8 dm. zvišana od tál.

Izhodi iz kurilnih delalnic se imajo napraviti proti dvorišču, ne pa na ulice ali na cesto. (§. 72.)

Hišice za kotle pri parnih mašinah se imajo napraviti ločene od družih poslopij, na pritličju v neobokanih lahko pokritih prostorih, in vselej tako, da kurjava kotla popolnoma zaprta ostane.

Parni kotel postaviti pod kako delalnico je prepovedano brez pogoja.

§. 41. O dopušenosti obratnih naprav vseh obrtnij, katere svojo obrtnijo opravljajo s kuriši, parnimi mašinami ali vodnimi napravami, ali katere utegnejo po zdravstvu škodljivih vplivih, po nevarnih obrtnih načinih, po smradu ali po nenavadnem hrupu soseščini v nevarnost ali nadlego biti, zapopade obrtnijski red določbe, katerih se je držati. (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* Lepoznanski list „Srbska Zora“, katero izdaje v Beču že več let dobroznani gosp. Kosta Mandrović, vabi v posebnem pozivu k obilni naročbi za novo leto 1876. Sploh je znano, da se mora v današnjih dneh vsak izobražen Slovenec seznaniti s slovstvom naših južnih bratov, da se tako v sedanjih, za naš duševni in materijelni obstanek silno važnih časih utrjuje medsebojna bratovska vez, ki nas objemlje. Kakor g. izdatelj v svojem pozivu naglašá, morejo se narodi le potem, ko so si ustvarili svojo književnost, povzdigniti med druge izobražene Evropske narode, ki stojé že na vrhuncu moči in časti. — „Srbska Zora“ bode tudi v prihodnje donášala poleg slik: *pripovedke* in *novela od novejših slavnik*, kakor tudi *prevode starih pisateljev*; *životopise vseh narodov*, *podobe slovanskih in tujih ljudstev*; *popise zemlje*, *potopise iz Srbije in drugega sveta*; *historične črte in članke iz prirodoslovja in drugih véd in razprave o umetnosti*; *črtice o znamenitih dogodkih po sveti v poduk*, *o iznajdbah itd.*; *književni pregled in kritike*. (Zato prosi g. vrednik izdatelje knjig, da mu ob pravem času pošiljajo svoja dela.) Dalje obeta donášati list tudi v podlistku *humoristične slike*, *rebuse*, za koje bode dajal nagrade, *uganjke* in druge enake stvari. Iz tega programa se vidi, da bode postal list zopet jako zanimiv, in ker je poleg vsemu temu cena prav nizka, ga najgorkejše priporočamo vsem Slovencem, ki so — kar skoraj morajo biti — prijatelji Srbske književnosti. Cena Srbski Zori je za celo leto 4 gold. 80 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za 3 mesece 1 glđ.

Izvožnja soli iz Hall-a prepovedana.

Časnik „Kärnt. Blatt“ poroča, da je neki Celovski trgovec iz Halla na Tirolskem si naročil 5 žakljev soli, da pa je odgovor dobil, da mu naročene soli ne morejo poslati zato, ker se ne sme iz Tirolov v druge dežele izvaževati. — No, še tega manjka kmetom in obrtnikom! dostavlja po pravici omenjeni časnik.

Thimol žuga podreti slavo salicilne kisline.

Leto in dan je preteklo, kar je prof. Kolbe v Lipskem iznašel salicilno kislino (Salicylsäure), ki je hipema do take slave prispela, da se je mislilo, da imamo sedaj v tej kislini sicer nedolžno pa krepko sredstvo zabraniti in vstaviti vse gnjijenje, vrenje in kisanje. Al podoba je, da njeno slavo kmalu potlači thimol, neka nova iznajdba, katera po skušnjah L. Levin-a ima velikansko moč vbrantiti, da organske stvari ne gnjijejo ali da se vsaj dadó dolgo pred gnjilobo zavarovati. Ta nova iznajdba je thimol, ki je izleček iz olja rastline, ki se po latinsko *Thymus Serpillum*, po nemško *Thimian*, po slovensko pa maternina dušica imenuje, in se v tabličnih kristalih predaja. V toploti 230 stopinj po C. vre, pri 44 stopinjah po C. se raztopi; v vodi se ne raztopi lahko in diši po materni dušici. Po poročilih Levin-a zadržuje že $\frac{1}{10}$ % raztopljenega thimola popolnoma sladkorno vrenje. Mleko v odprti latvici gnjije že o 10—12 dneh; če pa se temu mleku pridá nekoliko thimola, še o 5 tednih ne gnjije. Jajčji beljak gnjije na zraku o 3 do 4 dneh, s thimolovo vodo zmešan pa je še čez 11 tednov popolnoma dober. Zdravniki so našli, da je thimol izvrstno zdravilo pri želodčinem kataru; če je bolnik tudi 3 do 4 žlice thimola povžil, mu ni škodovalo to nikakor na drugo stran. Po vsem tem je gotovo, da thimol pride kmalu na dober glas v gospodarstvu in obrtnijstvu, morebiti tudi v zdravništvu.

Tudi velikost vojaških kónj se zdaj sme meriti le po novi (meterski) meri, to je, ne več na pesti in pavce, ampak na centimetre. Konji manjši kot 155 centimetrov se nikakor ne smejo za kavalerijo (konjike) asentirati, — konje pod 158 centimetri in čez 166 centimetrov pa le takrat, kedar so posebno lepi in dobri. — Za topničarstvo (artilero) in za vsako drugo vojaško vprego morajo konji vsaj 161 centimetrov meriti.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 42. Lesena poslopja.

Prepovedano je novih lesenih poslopj staviti. Pri glavnih popravkih na že obstoječem lesenem poslopji se je za to poganjati, da se leseni deli nadomestijo z ognja varnimi. (§§. 72., 73., 74.)

§. 43. Zapažne stene (pregrade).

Ako je stavljenje čistega (polnega) zidovja resničnim težavam podvrženo, se sme dovoliti, da se v razdelitev posamnih prostorov v nadstropjih med dvema ognja varnima razdelnima stenama postavi medstenje (pregrada), ki obstoji deloma iz lesa; toda se mora od obeh strani dobro z motrom ometati.

Ako se hočejo take stene (pregrade) skozi več nadstropij, druga na drugi napraviti, se mora stena vsacega nadstropja za-se obstoječa postaviti.

Ta stavbeni način je v načrtu na tanko v razvid postaviti. Na pregradah ne sme biti nobenega kuriša.

§. 44. Cela poslopja staviti iz pregrad (stenovcev) je s posebno dovolitvijo oblastnije izjemoma dopuščeno, sosebno za stanišča delavcem in za obrtnijske namene. Vendar se pa mora pri vseh takih poslopjih

1) do visokosti od najmanj 7 dm. nad pód pri tleh napraviti podzidje ali iz kamna ali pa iz opeke;

2) streha mora biti varna pred ognjem in podstrešje se mora ometati z ilovico najmanj 11 cm. na debelo;

3) se mora vsak dimnik med pregradami narediti iz gradiva pred ognjem varnega ter mora biti na obeh straneh ločen od lesovja z zidom, najmanj 15 cm. debelim. Ognjišča morajo stati najmanj 1 m. daleč proč od lesovja in od pregrad. (§§. 34—40.)

Pri poslopjih za stanovanje morajo biti pregrade na obeh straneh dobro ometane z motrom (z mavto).

§. 45. Pokrivanje streh. Podstrešne sobe.

Strešni stoli se morajo pokrivati z opeko (ceglom), škrlom (škrlom), kovino ali s kako drugo od politične oblastnije za ognja varno (spoznano) strešno snovo.

Ako je pri poslopjih, katera so pokrita s slamo ali s skalicami, glavno zidovje in strešni stol sposoben, nositi ognja varno streho, se mora pri kakem poglavitnem popravljanju strehe na to paziti, da se napravi ognja varna streha.

Vhodi v podstrešje se imajo zavarovati z železnimi ali z železom okovanimi vratami v nezgorljivem oklepu. (§. 72.)

Podstrešje se mora ognja varno pokriti (obložiti), in ako je dalje nego 28 m., se mora razdeliti po požarnem zidu.

Podstrešne sobe so le takrat dopuščene, če se popolnoma skladajo z vsemi oziri na ognja varnost.

Stanišča in kuriša v podstrešji pri že obstoječih poslopjih, katera se ne skladajo s to naravno, se morajo brez pogoja odstraniti.

§. 46. Osamljenje podstrešja.

Lesovje strešnih stolov se ne sme nikjer dotikati stropnega lesovja, zatorej se mora vselej (tudi pri prezidanju) vmes spraviti pred ognjem varna sklada, s katero se osámi (izolira) lesovje. (§. 32.) V ta namen se morajo tudi pozidnice položiti najmanj 15 cm. nad podstrešnim tlakom.

§. 47. Zidani paži (zidovi zoper ogenj).

Zidovi postavljeni za to, da branijo ognju dalje se širiti (zidani paži, požarni zidovi in čelni zidovi, do katerih kápa [kapila] sega sosednja lastnina), ne smejo dobiti niti oken niti drugih lukenj, ter se morajo taka okna in luknje, kjer že obstojé, odpraviti na zahtevanje mejaša, ne čez 6 m. oddaljenega.

Ako bi temu zoper bile kakove privatno pravne pravice, je vendar delati na to, da dobé okna in luknje zoper ogenj varno zaporo.

Zidani paži morajo biti vsaj 15 cm. debeli, in z 15 cm. debelimi stebri (oporami) ukrepljeni, ter se 24 cm. izpeljati više nad strešni rob.

Notri v podstrešnih prostorih stoječi medstrešni zidovi smejo sicer luknje imeti, toda take luknje morajo imeti zoper ogenj varno zaporo.

Požarni zidovi (zidani paži) se ne smejo pokrivati z lesovjem.

§. 48. Strešno čelo.

Z deskami zabita strešna čela (ščiti, hišna čela) se ne smejo dopustiti, ter se morajo na zidanih poslopih s kamenjem ali opeko zazidati, pri lesenih poslopih pa z ilom zamazati. (§. 72.)

§. 49. Strešni žlebi, cevi za odtok, cevi za plin (gaz).

Vse nove hiše v mestih se morajo proti ulicam prekrbeti s strešnimi žlebi iz kovine ali sicer ognja varne in vodo držeče snove, ki so primerno široki. Strešni žlebi se morajo tako napraviti, da se v nje lovi ne samo strešni kap in sneg, ampak tudi drobir s strehe.

Kjer to ni mogoče, se ima napraviti prestrežek za sneg.

Če se strešni žlebi naredé nad strešnim krajcem, ne sme širokost med žlebom in najspodnejšem strešnim krajcem praviloma več biti ko 3 dm., da se sneg ne vdira.

Gospodar utegne, da ubrani snegu se vdirati, tudi kako drugo branilno napravo narediti, toda le s privolitvijo gosposkino.

Na strešnih žlebih se morajo napraviti cevi za odtok primerne širokosti, kar je mogoče stikoma s poslopjem, ter se morajo 25 dm. nad tlami ceste v zidovje vzdati, pokriti in izpeljati v podzemeljske kanale.

Kjer na že obstoječih poslopih še ni strešnih žlebov, se morajo narediti.

Vmesne žlebe je, če je le mogoče, odpraviti.

Na ulice strleči žlebi se ne smejo dopustiti.

Pristopne cevi plinove napeljave se morajo vriniti v zid, in one, kakor vse druge cevi za plinovo napeljavo ne smejo biti v nobeni dotiki z ognja nevarnimi stvarmi.

§. 50. Stavbe ven pomakniti, napravljati balkone, pomole, nastreške, izlagalnice (omare za izložbo), ali napravljati zunanje stopnice, zunanje lope in vsakoršne take stavbene naredbe, ni dopuščeno, kolikor je to na škodo širokosti ceste; ako pa ne škodujejo cestni širokosti, morajo imeti, če stopajo čez določeno stavbeno črto, posebno dovoljenje. Predložne stopnice so brez pogoja prepovedane.

Balkoni, pomoli, galerije na podslombah in nastreški ne smejo iz fasade več ven stati ko 13 dm., razen na javnih trgih in ulicah, ki so čez 15 m. široke; napravljati se smejo samo v ulicah, ki so najmanj 10 m. široke, ter morajo biti najmanj 3 m. daleč proč od sosednega okna; imeti morajo žlebe in odtočne cevi, katere se morajo izpeljati nazaj po hišni steni.

Balkoni, pomoli, nastreški in strešice proti solncu morajo se vselej tako visoko napraviti, da nikakor ne ovirajo prehoda.

Podstava balkonov, galerij in pomolov mora biti iz nezgorljive snove. Balkoni morajo imeti ograjo iz železa ali kamna (§. 72.)

Omare za izložbo blagá in izložbe v vratih smejo se napraviti samo s posebno privolitvijo gosposke, ter smejo po širokosti k večjemu 21 cm. od glavnega zida hiše na ulice štrleti in ne smejo ven molečih tako imenovanih nosnih šarnir imeti; pokriti se imajo s kovino in prevideti s kovinskim strešnim žlebom in z ravno tako cevjo za odtok. (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* *Antigona*, žalostna igra v 5 dejanjih, ki jo je po najboljem italijanskem tragiškem pesniku Alfieri-u poslovenil Jožef Križman, duhovni pomočnik pri sv. Ivanu v Trstu, je ravnokar prišla na svetlo in se pri

njem dobiva za 35 kr. Gosp. prevoditelj v vabilu na naročbo pravi, da, kakor Alfierijeve igre sploh, tako tudi ta tragedija ima le malo govorečih oseb in malo sprememb v prizorih, zato se dá prav lahko porabiti za predstavo in se toraj priporoča slovenskim društvom.

Politične stvari.

Pregled dosedanjih diplomatičnih obravnav

o ustaji kristijanskih Slovanov na Turškem.

Že več ko 6 mesecev je preteklo, kar kristijani v Hercegovini in Bosni prelivajo kri za osvobodjenje iz Turškega jarma, diplomati pa s tinto skušajo pomiriti nesrečna ljudstva — a vendar se še ne vé, kako se bo rešila stvar, za katero so na eni strani tekli celi potoki rdeče krvi, na drugi pa se porabile cele posode črne tinte. Ker naše čitatelje gotovo zanimivati utegne kratak pregled diplomatičnih obravnav, naj jim ta pregled pred oči postavimo, kakor jih je „Politik“ vrlo jasno v enem svojih poslednjih listov popisala tako le:

4. dne t. m. se je imel načrt (nota) grofa Andrassy-a o Turških reformah izročiti vladam v Parizu, Londonu in v Rimu, ki so bile sprejele poročstvo o miru v Parizu sklenjenem. Ta spis je menda vse, kar je Andrassy-eva politika o iztočnem vprašanji izgotovila.

Potovanje cesarja našega po Dalmaciji lansko leto se je po vsi pravici onim, ki poznajo jugoslovanske razmere, zdelo pomenljivo; ni se tedaj brez vzroka pisarilo in govorilo, da bo ta dogodba zatirani rod slovanske raje na Turškem navdušila za svobodo. Ko je kmalu potem ob reki Narenti bila sprožena ustaja, se je skoro splošno mislilo, da se je v Avstriji vnovič probudila starodavna politika princa Evgena Savojskega. Toda brž je bila spodbita ta misel, ko se je pokazalo početje jugoslovanskim željam in hrepenenju po osvobodnji povsem sovražno. Oficijozna druhal jela je lajati in lajala nad ubogimi ustajniki vse poletje. Slednjič je menda vendar Andrassy spoznal, da nekaj mora storiti — vsaj na videz. Naredil je tedaj v zvezi svojih pomočnikov Dupont-a in Žvegelj-na tako zvani načrt o nekih reformah (prenaredbah), ki se dozdaj še skrbno skriva očem javnega mnenja in kritične razsodbe; njega bistvo pa je menda že starodavno oguljeno vedno enako načelo, da morajo kristijani z Mohamedanci enake imeti pravice in dolžnosti.

V tem, ko je ta načrt potoval v Berlin in Petrograd, da ga tam presodijo in odobré ali zavržejo, prehitil veliki vezir Turški našega počasnega Andrassyja z razglasom nekega „fermana“, ki skoro več ponuja, nego je Avstrijsko-ogerski načrt skonca od Turške vlade tirjati namen imel. Na to je bil grof Andrassy najbrže prisiljen, pri tej diplomatični dražbi nekaj soldov več ponuditi; vteknil je v svoj načrt nekoliko zelo ponosnih paragrafov. Sv. Štefana dan je bil ta načrt gotov, spisan in pregledan ter sposoben „ad circulandum“. Predzadnji dan starega leta doide pritrjenje temu načrtu iz Rusije in Nemčije in novega leta dan so brali načrt zastopnikom še ostalih treh oblasti kot porokov pogodbe Pariške; 2. dne t. m. bi se bil imel dotičnim vladam v službeni obliki predložiti.

Zdaj je bilo pričakovati, da bo grof Andrassy v sporazumljenji z „zaveznikoma“ (Rusijo in Nemčijo) od Francoske in Angleške zahteval, naj podpirate v Carigradu načrt njegov s posebnim, skupnim pismom. Pa čudo golemo! Poleg najnovejših poročil Andrassy-ev načrt ni narejen zato, da bi ga vse druge oblasti pod-

Posebno je pa treba skrbeti tudi za to, da je njiva povsod enakomerno gnojna, kajti če to ni, je tudi lan zeló različen na eni in isti njivi. Če se z gnojnico gnoji, mora se paziti, da se gnojnica povsod enako polije in razdeli. Zato se mora tudi gnoj, če se ž njim gnoji, že prejšnje leto podorati in potem njiva zopet jeseni še enkrat preorati, da se zemlja bolj z gnojem zmeša in bolj enakomerno gnojne moči navzame. — Treba je tudi paziti na to, da je seme povsod enako nasejano. Če ni enako, tudi lan enako ne raste, redka stebila so dolga in močna, vejnata in hodna, lakno je močno in hodno; gosta stebila so pa bolj drobna, lakno je ličneje, toda slabeje, pri spravljanji se mora vse zbirati; to veliko dela dá, pridelek pa vendar ni lep.

Posebno je treba prevdariti, kako gosto se lan seje. Pri tem je treba na mnogo reči gledati; ali sejemo lan za seme, ali ga sejemo za predivo, ali pa za vse skup; gledati moramo tudi, kaka je zemlja, ali je gnojna ali pusta in na še marsikaj družega.

Sploh sejejo lan za predivo gostejše, za seme pa redkejše. Kolikor gostejše se seje, toliko manj je steblo vejnato, toliko lepše je lakno in toliko več je prediva. Če se redkejše seje, je pa steblo bolj vejnato, lakno bolj hodno, toda seme je lepše in več ga je.

Za predivo se mora seme sploh gosto sejati, na oral zemlje $3\frac{1}{2}$ do 4 vagane. Če je zemlja bolj peščena, ali sploh bolj pusta, se seje nekoliko redkejše, če je močna in gnojna zemlja, pa gostejše.

Po mnogih krajih, posebno na Angleškem, si pridelujejo seme še tudi doma, da jim ni treba toliko tujega semena. Za seme se mora pa lan redkejše sejati, če se prav za to seje, da se dobro seme pridela; najbolje je $2\frac{1}{2}$ do 3 vagane na oral. Če redkejše, lepše je seme, toda lakno je hodno, posebno zato, ker se mora lan, ki je za seme namenjen, pustiti, da popolnoma dozori.

Sploh se lan za seme prav tako obdeluje in zemlja tako pripravlja, kakor za predivo, samo da se bolj redko seje in pa da se pusti popolnoma dozoreti.

Treba je tudi prevdariti čas setve, kdaj je boljše sejati, zgodaj ali pozno. V Belgiji hvalijo zgodnjo setev, po nekaterih nemških okrajih pa pozno. Obojni imajo svoje posebne nagibe; obojnih nazori gredo na to, da lan potrebuje v svoji prvi rasti vlage. Vlaga je prva zimska, ki jo navadno podpira dež meseca malega travna. Velikega travna se zemlja osuši in proti koncu rožnika je navadno spet deževno vreme s plohami. Ta dva časa sta za setev ugodna. Poglejmo zdaj, kateri je boljši.

Zgodnja setev pride v zimsko vlago, podpira in moči jo navadno pohleven dež malega travna; ako nastopi mrzlo vreme, včasih zastane in raste bolj počasi, posebno s prvega, toda med tem časom se toliko bolj ukorenini, in ko je enkrat vreme ugodno, začne prav dobro rasti. Posebno dobro je to, da zgodnje setve nikoli bolhe ne nadlegujejo, ker lan že odraste, ko se ta mrčes izleže.

Pozna setev ne pride v zimsko vlago, ampak jej primaka deževje konec rožnika in začetek malega srpana; zeleni bolj naglo in se naglo razvija, toda, če nastopi suša, zastane in mnogokrat se čisto posuši. Pozna setev tudi bolhe jako rade pokončajo, posebno če je ta čas suho vreme. Samo v tem ima pozni lan prednost pred zgodnjim, da nikoli ne pozebe. Vendar se tudi zgodnemu to redkokrat primeri, kajti če prav spomladi včasih zmrzne, vendar prenese 2 do 3° R. pod ničlo brez škode.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

Meseca januarija.

Dné	Leta	
8.	1559.	je prišel tobak v Evropo. Prvo tobakovo seme je iz Brazilije v južni Ameriki prišlo na Portugaljsko.
8.	1808.	Nadvojvoda Janez je prevzel protektorat družbe kmetijske Dunajske.
8.	1709.	je bil najhujši mraz na Pruskem (okoli Berolina), kar ljudje pomnijo. Vsa ozimina je pozebla. Tako huda lakota je nastala, da je vsak, ki je imel kaj žitne zaloge, moral to pod smrtno kaznijo vladi naznaniti.
9.	1873.	se je začel drugi zbor kmetovalcev na Dunaji.
10.	1740.	Najhuja zima, ki jo svet pomni. Na Češkem je po njej poginilo (9—12. januarija) 1 milijon 165.000 ovác, 46.178 goved, 5175 kónj in 11.124 prešičev. Tudi je zmrznilo sila veliko ljudi.
11.	1849.	ustanovila se je sloveča kmetijska družba v Tharandu na Saksonskem.
11.	1868.	se je določilo področje ministerstva za kmetijstvo v Avstriji.
12.	1422.	bila je tako strašna zima na Francoskem (v Parizu), da je voda v vodnjakih, jesih in vino v kletih zmrznilo, kuretnini pa so pozebli grebeni.
12.	1741.	grozovit vihar na Moravskem in Češkem je podrl mnogo gozdov.
12.	1746.	se je rodil Henrik Pestalozzi, začetnik kmetijskih šol v Zürichu (umrl 17. svečana 1827).
14.	1783.	se je rodil Ivan Karol Nestler v Würbenthalu v Šleziji, slavni pospešitelj Avstrijskega kmetijstva (umrl 9. julija 1841).
14.	1808.	Cesarski ukaz na Dunaji zapoveduje pokončevanje krtov in pa vpeljanje nauka o tej živali. (Kolika nevednost še o koristi krta!)

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 51. Fasada (čelo ali lice poslopja).

Na ulice obrnjena stran poslopij (fasada) ne sme biti dobremu okusu zoperna, zato je prepovedano, hiše pobarvati preživo, da barva v oči bode in je očem škodljiva.

§. 52. Zakotniki (sekreti), kanali, gnojne jame.

Z ozirom na število in kakost stanišč, kakor sploh za namembo poslopija mora se napraviti primerno število sekretov po zaukazu gosposkinem. (§. 72.)

Ti morajo najmanj 9 dm. znotranje svetlobe imeti, morajo biti svetli in zračni in kar je mogoče brez smradu.

Žlebi morajo imeti primeren padež, ki ni čez 30 stopinj proti navpičnici (vertikali) na pošev.

Sekretni odtoki se imajo napeljavati v gnojne jame ali kanale ali v zaprte sode, kakor se je ena ali druga teh naredeb potrdila od občinskega zastopa. Odstopiti od take naredb je v mestih dopuščeno samo s privolitvijo občine.

§. 53. Kanali se morajo napraviti tako, da vodo držé, z obokom nad seboj, ne smejo imeti v poprečnem prerezu manj ko 50 □ dm. in v širokosti 6 dm., morajo imeti kar mogoče velik padež in železne ali kamnene pokrove, ki ne prepuščajo zraka, ter se morajo napeljati v memodržeče glavne kanale, ali, kjer tacih ni, in se ne morejo napraviti, v gnojne jame.

Gnojnih jam, kakor tudi jam za smeti in za gnoj notri v poslopih se mora napraviti toliko, kolikor jih je potrebnih, najmanj 1 m. proč od sosednega zidu, ne stikoma s kletnimi prostori in zadosti daleč od vodnjakov. Take jame se morajo dobro zidati, morajo vodo držati, ter morajo imeti dobro zapirajoče pokrove.

Takisto se imajo jame za apno preskrbeti s trdnimi, dobro zapirajočimi pokrovi, ter se morajo napraviti brez nadleže soseščine.

Odpeljevati kakoršno koli nesnago iz poslopij na ulice ali na javne prostore je brezpogojno prepovedano.

Sploh naj oblastnija hišne posestnike v mestih, kjer je že vpeljana naredba za kanale, v primerni dobi primora, da iz svojih zakotnikov (sekretov), iz gnojnih jam in iz odtokov napravijo podzemeljske odtočne kanale k glavnim kanalom. Od tega oprostiti se smejo hišni posestniki le v tem slučaju, ako bi temu nasproti stale nepremagljive krajne ovire, ki se pa morajo dokazati.

V krajih, kjer biva veliko ljudi, je iz javnih ozirov skrbeti za to, da se napravijo kanali za nesnago.

§. 54. *Trotoar (tlak, hodnik), zamaji za zvonce.*

Pri stavljenju novih hiš ali pri prenarejanju starih hiš v mestih ima gospodar dolžnost, na stranéh svoje hiše in k njej spadajočih zagrajenih prituklin, ki so obrnjene proti javnim ulicam, na svoje stroške napraviti trotoar po naravnavi gosposkini.

Tudi je vsak hišen gospodar dolžen, na zahtevanje gosposke pred vhodišem v hišo napraviti most čez strugo.

Vzdrževati trotoar, tlak, struge, kamnite izlive in stružne moste je dolžnost občine, katera ima tudi dolžnost, potrebam primerno napravljati trotoare, ki so za prehode čez ceste.

Vsak hišen posestnik v mestih je dolžen, zraven hišnih vrat napraviti en zamaj za zvonec.

§. 55. *Raba cest, ograje.*

Da se smejo na cestah in trotoarih saditi drevesa, postavljati koli ali odnašniki in stavbne naprave, za to se mora dobiti posebna privolitev od gosposke.

Gosposka utegne ukazati, da se na ulicah vsa zemljišča, ki niso s poslopij obdana, ogradijo na način, ki je kraju priličen.

§. 56. *Šupe.*

Napravljati odprte šupe na lesenih stebrih brez stropa je pripuščeno, ako imajo ognja varno streho. Ako so pa take šupe v dotiki s sosednim poslopijem, morajo dobiti na tisti strani požarni zid. (§ 74.)

§. 57. *Gosposdarstvena (kmetijska) poslopja, skednji (gumna), lesene kleti.*

Kmetijska poslopja se imajo postavljati zadej za hišo in morajo biti od teh in od sosednih poslopij ločena po midsredju, ki mora prosto ostati in meriti najmanj 10 m. (§. 69.), in kjer bi to ne bilo mogoče, se morajo ločiti od sosednih poslopij in tudi med seboj po požarnem zidu. (§. 72.)

Skednji se morajo v mestih postavljati zunaj mestnega obsežja. Ako se skednji postavijo v skupino, se morajo ločiti po zidovih, ki segajo čez ostrešje.

Stanišne sobe se ne smejo nikdar prizidati k skednim in šupam.

§. 58. *Sušilnice za lan (fornaže) in druge sušilnice, apnenice in opekarnice (peči za opeko).*

Sušilnice za lan, konoplje in za sadje, potem apnenice in opekarnice, kakor tudi druge take naprave, ki so posebno ognja nevarne, se morajo napravljati zunaj vasi (sel).

§. 59. *Stolpi, javna poslopja za zalogo.*

Stolpi, javna poslopja, potem poslopja za zalogo (magazin) na viših prostorih, ako se zidajo na novo, morajo dobiti strelovode (magnete). Gosposka naj na to gleda, da se to naredi, če je mogoče, tudi na že obstoječih tacih poslopih.

Kedar se postavljajo strelovodi, se mora ozir imeti na to, da imajo popolnoma vodilnost noter do tal.

(Dalje prihodnjič.)

Znanstvene stvari.

Občni zbor Matice slovenske

v Ljubljani 12. dne t. m.

Ko se je zbralo pravilno število družbenikov (45), je Maticе prvosednik dr. Jan. Bleiweis začel zbor z govorom, v katerem pozdravlja nazoče ude, — opravičuje sklic občnega zbora še le na današnji dan, ko je mogoče bilo družbeni račun zboru predložiti, ki sega do konca 1875. leta, in se s tem po sklepu zadnjega občnega zbora Matično leto uravná z navadnim koledarskim letom, — omeni potem, kako je prišel do časti predsedstva, katerega se je zmirom branil in res tudi ubranil od onega časa, ko je z nepozabljivima svojima prijateljema dr. Tomanom in dr. Costo ustanovna pravila delal Matici, zdaj pa, ko je ves odbor — skupščina odličnih mož — željo mu izrekel, naj prevzame družbe načelstvo, se tej želji ni upirati mogel in častno mesto prevzel, oprt na prijazno podporo odbornikov; — povdarjaje dalje potrebo složnega delovanja pravi, da v delovanji za Matico gré le za znanstvo, ne za politiko, niti za liberalizem niti za klerikalizem; le, ako veljá načelo „viribus unitis“, more znanstveno društvo plodno delovati; — razjasnil je potem sém ter tje glasečo se krivo misel, da bi odbor moral biti pisatelj knjig, ki jih Matica izdaja, kazaje na pravila Matična, ki nalagajo odboru le dolžnost „pridobiti Matici primernih rokopisov“, ter zagotavljal, da odbor radosten sprejme vsak dober, namenu Matičnemu primeren spis in ga honorira po vrednosti ter da si odbor ne prilastuje edine inicijative o tem, kaj naj Matica izdava, marveč pričakuje od obilega števila izvrstnih slovenskih pisateljev ugodnih nasvetov in rokopisov; — na posled pozivlja rodoljube na marljivo delovanje, češ, da le delo dela pravega domoljuba. —

Po predsednikovem govoru poroča Matičin tajnik prof. Tušek o delovanji odborovem od poslednjega občnega zbora meseca maja do 1. dne t. m. — Ker je naš list priobčil zapisnike vseh odbornih sej in je občinstvo po takem izvedelo njegovo delovanje, poročilo to danes tem več opustiti moremo, ker ga družbeniki Matični bodo čitali v prihodnjem letopisu. Iz poročila naj povemo samo to, da udov šteje Matica

Dné J.eta

20. 1782. je slavni Benjamin Franklin (rojen l. 1706, umrl l. 1790 v Filadelfiji v severni Ameriki) podpisal v Parizu pogodbo za mir, po kateri je bila severni Ameriki, njegovi domovini, samostalnost zagotovljena. On je iznašel strelvod in je bil izvrsten kmetovalec, ki je posebno razširil pridelovanje živinske klaje; on je bil prvi, ki je djansko dokazal veliko moč, ki jo ima mavec (gips) na rast detelje. Na deteljišču svojem poleg ceste je gipsal nekatere kraje deteljšča, drugih pa ne; potrosil je namreč deteljo po deteljišu tako, da so se besede: „Tukaj je detelja gipsana“ že od daleč lahko brale zato, ker je gipsana detelja bolj črnkasta in košata bila, ne gipsana pa je zao-stala v rasti memo une.
20. 1782. je bil rojen Avstrijski nadvojvoda Janez v v Florencu, iskren prijatelj in pospeševalec kmetijstva, kateremu je posebno Štajarska dežela veliko hvale dolžna; tudi družbi kmetijski Kranjski je bil kot njen pokrovitelj prijazno udan. Umrl je 11. maja 1859.
20. 1874. prvi shod vinorejcev na Dunaji.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 60. Razdelitev zemljišč v zidališča ali v prostore za zidanje.

Kedar se razdeljujejo zemljišča na zidališča, se stavbena privolitev za posamne stavbe more še le potem podeliti, ko se je potrdil razdelitveni načrt.

V ta namen se mora gosposki predlagati načrt o legi in nivelu tacihi stavb v dveh enacih primerkih in potem se ravnati po §. 4.

§. 61. Pri tacihi razdelitvah se morajo ceste praviloma napraviti ravnočrtne in v širokosti od 15 m. ali vsaj najmanj 12 m. široke. Tudi je nova naprava cest v primerno zvezo spraviti z najbližnjimi cestami in prostorijami istega kraja.

§. 62. Prosilec za razdelitev mora zemljišče za naredbo nove ceste čez svoje posestvo občini zastopnik odstopiti. Narediti cesto in tlak, kakor tudi glavne kanale, to je dolžnost občine, ako je sklenila na cesti tlak narediti in glavne kanale napraviti.

§. 63. Predno se na zidališču nove stavbe napravi, mora gosposka obtakniti mejno črto.

Dovolitev razdelitve zgubi svojo moč, ako se v treh letih, števisi od dneva izročene (dostavljene) dovolitve, ni začelo zidati na razdeljenem zemljišču.

§. 64. Naprava novih sel (vasí).

Če se imajo na novo napravljati cela sela ali le nekateri deli sel, mora gosposka najprej v namen krajnega (lokalnega) ogleda, razglašaje dan in uro, in po osnovanju načrta o legi in nivelu poprijeti se tega, da se ustanovi glavni stavbeni načrt.

Pri komisijski obravnavi, h kateri je treba privzeti najmanj dva v stavstvu izvedena moža in okrajnega

zdravnika in povabiti posestnike onih zemljišč, katera se imajo pozidati, se mora posebno na to gledati:

- da novo selo, katero se bo napravilo, ima zdravo, povodnjam ne podvrženo lego in prost vlak zraka;
- da dobi glavna cesta širokost od najmanj 13 do 17 m. Kolikor mogoče, je tudi na to gledati, da selo dobi kak večji trg; — prestrmih krajev se je ogibati;
- da ceste, če se jih ima več narediti, se križajo pravokotno;
- da čela (prednje strani) hiše stojé v ravnem teku. Poslopja novega sela se pa morajo najmanj 6 m. narazen postaviti, ter se medsedje ne sme zazidati. Hiše morajo dobiti poldansko ali vendar tako lego, da je solnčni svetlobi odprta; o gospodarskih poslopih in skednjih veljajo določbe §. 57;
- da pridejo cerkve, šole, farovži in druga javna poslopja na spodobna, prosta mesta v selu;
- da se skrbi za to, da odtok vodovja ni zadržan in ni poslopjem na škodo, da se napravijo odtočne grape, brvi, mostovi čez potoke in grape itd.;
- da se ceste in tržišča zravnaajo in posujejo s trdnim prodom;
- da se selo preskrbi zadosti z vodo;
- da se take naprave, ki so posebno ognja nevarne, postavijo zunaj sela. (§. 58.)

Ako ni moči ogibati se naprav v okolišču takem, katero je povodnji podvrženo, je postopati po §. 22.

§. 65. Kako se na novo napravljajo sela, ki so bila po ognji, povodnji itd. pokončana.

Tudi v tem slučaju, če se kako selo popolnoma ali večidel pokonča po kakí elementarni (natorni) nesreči, se je po določbah §. 64 tako ravnati, da se za novo napravo osnuje od stavbene gosposke po krajnem ogledu uravnavalni načrt, katerega se je potem, ko ga je gosposka potrdila, strogo držati.

V uravnavalnem načrtu se morajo krajne okoliščine lege, nivela, narašanje padeža, kakor tudi kakost zemljišča spodobno narisati in v protokolu popisati.

V načrtu se morajo jasno poznatna narediti z raznobarvanimi zaznambami poslopja pokončana in nepokončana, tako, da se razločijo tista, ki so ali so bila iz trdnega zidovja, od onih, ki so ali so bila samo iz lesa.

Uravnalna obravnava se ima vršiti vpričo najmanj enega v stavstvu izvedenega zapriseženega moža, okrajnega zdravnika in dotičnih selanov, ter se ima ta obravnava ločiti od onih obravnav, katere se utegnejo narediti zaradi tega, da se davek odpiše ali vzroki požara izsledijo.

Komisija si mora pri obravnavi, kar je moč, prizadevati, da se odpravijo ovire, in ko stavi uravnalne naklepe, naj tudi ozir ima na tiste uravnave, katere bi v nepokončanem delu sela potrebne bile, ali katere so želeli zaradi občne koristi.

§. 66. Javni oziri sploh.

Sploh se ima privolitev v zidanje novih hiš tam odreči, kjer so pomislili zaradi samotne lege, zaradi ognjavarstvenih, zdravstvenih ali drugih javnih ozirov.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kdaj so začeli ljudje z vilicami jesti.

Prav za gotovo se ne more izvedeti začetek vilic; to pa je vendar gotovo, da vilice niso tako stare, kakor

tudi nimajo v obilji. Zato imajo navado, da hleve z vodo poplakovajo in snažijo. Samo ob sebi pa se razume, da je to le poleti mogoče, kajti pozimi mora živina imeti toplo ležišče. Ta poplaka — živalski izmečki z vodo zmešani — jim je izvrsten gnoj. Da se jim gnojica ne izgublja, imajo hleve tlakane in iz hlevov držé odtoki v prav za to napravljene, dobro obzidane jame. Gnojnici primešajo po potrebi še človeških izmečkov ali pa ogršičnih preš iz oljarnic. Toda nikoli ne mešajo tje v en dan vse skupaj, marveč napravljajo gnojnico več sort, za vsako zemljo in za vsak pridelek posebej. V tem so tako izurjeni, da v vseh okoliščinah vedó pravo zadeti. Pri gnojenju dobro pazijo, ali je njiva na solčni ali senčni strani; za vsakotero zemljo napravljajo drugačno gnojnico. Na suho in gorko zemljo ne vozijo gnojnice iz človeških izmečkov, tudi ne sme biti za tako zemljo preveč preš, ker bi v hudi suši lan zgorel, če bi bila pa mokra letina, pa poleže. Tudi pazijo na to, če je njiva že izmolzena ali pa še močna; na prvo spravljajo bolj mastno gnojnico, na drugo pa slabejo. Če je sama gnojica brez preš, mora biti ravno prav godna, predno se poliva. Godna je gnojica takrat, kedar začne stoječa se krojiti in duh razvijati. Če se v gnojnico devljejo ogršične preše, se stolčejo in potem z gnojnico zmešajo. Taka gnojica mora pa samo kake tri dni stati, predno se poliva, kajti, če bi predolgo stala, ni tako dobra.

Ker imajo Belgijanci sploh rahlo in globoko obdelano zemljo, katera mokroto rada pije, lahko z gnojnico vsak čas gnojé, veliko bolj kot s trdim gnojem. Gnojica ima že v tem prednost pred trdim gnojem, ker ima vse redilne snovi že v taki obliki, kakoršne ravno rastline potrebujejo, namreč v vodi raztopljene.

Poglejmo še kolobarenje ali vrstenje pridelkov, kar lan zadene.

V tem oziru sicer ne moremo podati gotovih in natančnih pravil, kajti v vsakem kraji kolobarijo nekoliko drugače, tudi zahteva vsaka zemlja in vsako podnebje drugačno vrstenje pridelkov. Gnojenje tudi mnogo določuje v tem oziru.

Vsak kmetovalec vé, da ne storí na eni in isti njivi vedno ena rastlina, kajti vsaka rastlina potrebuje nekoliko drugačnega živeža. Če sadimo na njivo letos krompir, ga drugo leto ne smemo zopet ondi saditi, če tudi bi zemljo pognojili. Vsejmo pa na krompirišče rž, bo tudi brez gnoja dobro storila. Vsaka rastlina povzije iz zemlje nekaj snovi za več časa, katerih posebno potrebuje, tako da se morejo še le čez več let z gnojenjem in obdelovanjem namestiti.

To se more samo po kemijskem potu razjasniti. Rastline sploh obstojé po večem delu iz enih in istih kemijskih prvin, toda njihova sestava je zeló različna. Nekatero potrebujejo za rejo svojo mnogo kalja, druge fosforokislina, zopet druge več apnine, kremenine itd. Vzemimo, da je zemlja previdena z vsemi potrebnimi tvarinami vrastlinsko rast. Rastlina, ki potrebuje mnogo kalija, bo v njej dobro storila, ker najde dovolj živeža. Vsejmo jo še enkrat, nam bo pa slabeje storila zato, ker poprejšnja je povzila veliko kalija, kateri se z drugimi tvarinami ne dá namestiti. Vsejmo pa tako rastlino, ki potrebuje manj kalija, pa več fosforokislina; ta nam bo pa dobro storila tudi brez gnoja, ker najde dovolj živeža, ki ga poprejšnja rastlina ni povzila. Tako se dá večkrat zaporedoma na eno in isto njivo sejati, treba pa ni vsakokrat gnojiti, ako se rastline umno menjajo in vrstijo.

To je le teoretično rečeno, da se more stvar razjasniti; sicer je pa pri tem gledati na veliko reči. Treba je poznati zemljo, kakošne vrste je, katere tvarine ima še sama v sebi in katerih jej manjka. Poznati moramo

tudi rastline, kakošnega živeža potrebujejo; gledati moramo na to, katere rastline in pridelki se tu ali tam bolj splačajo. Gledati moramo na klimatične razmere in še na mnoge druge reči. Vednost in skušnja nas uči potem pravo zadeti.

Glavna stvar, na katero mora kmetovalec gledati pri vrstenju, je pa ta, da ne seje in ne sadi takih rastlin druge za druge, katera imajo enake lastnosti, enake korenine ali enako zrnje, ampak za sadežem, ki ima zrnje glavni namen, naj seje takega, kateremu so glavni pridelek korenine, — za rastlinam, ki imajo široko perje, naj seje rastline z ozkim perjem, — za žitom, ki navadno dosti plevéla zapusti, naj seje rastline, ki se okopavajo, da se plevél zatare, — na tako zemljo, kjer je prst po vrhu zeló izmolzena, naj seje detelje, ki delajo globoke korenine in najdejo globočeje še dosti živeža, zraven se pa zemlja spočije in se plevel zaduši. (Dal. prih.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

Meseca januarija.

Dné	Leta	
22.	1803.	Slavni govor Roberta Peel-a v Angleškem državnem zboru zoper colnino na žito.
23.	1608.	je bil najhuji zimski mraz na Francoskem in sicer tak, da je kruh na mizi kralja Henrika zmrznil; skor vse trte in sadna drevesa so pozebla.
24.	1842.	je umrl na Dunaji dr. Janez Burger, c. k. profesor prirodopisja in kmetijstva; on je bil eden najslavnejših pisateljev kmetijskih v Avstriji, po pravici so ga tedaj imenovali „Schwerz-a“ Avstrijskega.
25.	1851.	se je ustanovila družba za rejo lanú in konopelj v Berolinu, katero je sprožil pl. Viebahn.
25.	1514.	so prvi karfi iz Donave prišli na Angleško.
26.	1793.	Cesar Kitajski Kien-Loong je razposlal okrožnico na kmetovalce svojega cesarstva, v kateri jih opominja, naj s kmetijstvom, kolikor mogoče združujejo obrtnijstvo.
28.	814.	je umrl cesar Karol Véliki, ki je na vso moč pospeševal kmetijstvo na Nemškem, in posebno vino-, sadje- in čebelorejo povzdignil.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 67. Pri cestah se je držati stavbene črte.

Pri novih stavbah na okrajnih ali občinskih cestah in potih se mora na obeh stranéh ceste prosto pustiti od zunanjega kraja cestne grape do stavbene črte najmanj 2 m. prostora.

Izjemki se smejo dovoliti v posebnega ozira vrednih slučajih po dobljeni privolitvi politične gosposke in tistih organov, katerim je izročena cestna uprava.

Oblastnija se mora, če se v stavbeni komisiji ni doseglo porazumljenje (§. 9), predno podeli stavbeno privolitev, v teh slučajih dogovoriti z oblastnijo, ki je cestni službi predpostavljena, ter sme v stavbo le takrat dovoliti, če ta oblastnija pritrdi, da se sme stavba k cesti pomakniti.

Stavbeni prosilec mora v vseh slučajih, v katerih je, da se do poslopja pride, treba mostá, oboka čez cestno grapo, ali v grapi tlaka, te reči napraviti na lastne stroške tako, kakor se mu je naročilo, ter jih mora vzdrževati v dobrem stanu; tudi ima dolžnost, vse spolniti, kar se mu je zaukazalo od oblastnije cestni službi predstojne v odvrnitev zastavljanja in ognjušenja ceste in cestne grape.

§. 68. Pri železnicah.

Pri stavbah blizo železnic se je, kar se tiče oddaljenosti od železnic in izpeljave staveb, ravnati po posebnih določbah, katere zarad tega obstojé.

§. 69. Saditev drevja.

V trgih in vaséh se hišnim gospodarjem dolžnost nalaga, med hišami in gospodarskimi poslopji, ki so še škodlicami ali slamo pokrita, taka drevesa saditi, katera branijo ognju se razširjati.

Tudi je delati na to, da se tam, kjer to dopusté krajne okoliščine, na cestah in ulicah nasadijo drevesne vrste. — Take saditve napravljati in vzdrževati je dolžnost občini.

§. 70. Razlastitev v stavbene namene.

Vprašanje, ali je treba in na koliko je treba, da zarad kake nove naprave sel ali selskih delov ali zarad njihovih uravnáv nastopi posilna razlastitev privatne ali občinske lastnine, to razsojujejo politične gosposke po postavah o tem obstoječih.

Ako je treba pri novi stavbi, pri prezidanju in prizidanju po razmeri od gosposke določene stavbene črte stavbe pomakniti ali za lastninsko mejo stavbenega prosilca ali še dalje čez to mejo, mora v prvem slučaju občina hišnemu gospodarju, v drugem slučaju pa hišni gospodar gruntnemu posestniku primerno odškodnino dati za to, da odstopi zemljišča ležeča med tema obema stavbenima črtama.

Kar se tiče zneska te odškodnine, se mora skusiti, da se z lepa poravná ta stvar. Ako pa tega doseči ni mogoče, naj se posestnik razlastenega zemljišča zavrne na pravdno pot zarad odškodbenega zneska.

V tem slučaju se pa zidanje ne more zadržavati, če se je pri realni sodnji zapoložila varščina, katero je gosposka, ki stavbe privoljuje, določila po vrednosti razlastenega zemljišča, za katero sta se izrekla dva izvedenca.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

§. 71. Olajšave gledé na stavitelje in načrte.

K §§. 1., 2., 4., 5., 16. Za stavbe pri tleh brez obokanih stropov in kletnih prostorov se smejo rabiti na kmetih obrtniki pooblaščeni po obrtnijski postavi ter ni treba predlagati nivelnih načrtov in iskati stavitelja. Sicer je postopati po določbah 1. razdelka.

§. 72. Olajšave v trgih, vaséh in pri poslopih na samotnih krajih v trgih in mestih.

Pri stavbah v vaséh in na samotnih krajih, celó v trgih in mestih utegne gosposka, če ne gré za stavbe

v javne namene ali če namen stavbe ali okolišča ne potrebuje posebne stavbene trdnosti in ognjavnosti, dovoliti sledeče olajšave:

(K §. 20.) 1. Utegne se stavba, če nima več ko eno nastropje in ni podvržena nevarnosti povodnje, sezidati iz egiptovske (nežgane) opeke, vendar se mora podzidje do visokosti 1 m. nad tlami napraviti iz kamna ali žgane opeke, ter se oboki ne smejo natezati čez 4 m. Pisetne stavbe se imajo enačiti s stavbami iz nežgane opeke.

(K §. 23.) 2. Visokost sob za stanovanje se sme zmanjšati do 25 m. Okna sobnih prostorov morajo dobiti visokost, ki je primerna primeram sob.

(K §. 27.) 3. Stopnice se utegnejo narejati v širokosti 1 m. in če so podobokane ali imajo na spodnji strani oboj in stukaturo (omet), smejo biti iz lesa.

(K §. 29.) 4. Prehodi (ganki) se smejo napravljati tudi popolnoma iz lesa.

(K §. 33.) 5. Pripuščeno je strope v hlevih in svislih pokrivati samo z ilovim tlakom, ki je 11 m. debel.

(K §. 40.) 6. Da bi morale krušne peči biti v prostoru, ki je z močnim zidovjem obdan in obokan, to utegne odpasti; izhodi iz kurilnih delalnic se utegnejo napraviti tudi na ulice.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

V spomin Valentina Vodnika.

Vredništvo „Novic“ je prejelo te dni sledeči dopis: „Svečnica je svečan dan posebno nam Slovencem, ker ponoči onega dne rodil se je Vodnik, po pravici imenovan prvak slovenskega slovstva. Čitalnice slovenske tedaj le sveto dolžnost spolnujejo, da vsako leto obhajajo spomin Vodnikov. Po naključbi mi je te dni prišel v roke rokopis gosp. Dragotina Dežmana pod naslovom „v spomin Valentina Vodnika“, ki je pred 20 leti jako marljiv delavec bil na polji slovenskem. Morebiti je častitemu vredništvu drago, v sredo natisniti v svojem listu ta spomin Vodnikov, ki je žalibog ob enem spomin, kako se „spreminjajo časi“.

Radi smo sprejeli ponudeno spomenico, ter jo danes, ker je ugoden čas za to, priobčimo tako, kakor smo jo sprejeli:

„Če si obnebje kranjske slave ogledaš, boš vidil na njem z blišečimi zvezdami vpisano imé: Valentin Vodnik! Naj se družih rojakov junaštva ali modrost na vse strani sveta oznanjujejo, on se našimu narodu nar bolj po domače glasi, in zmiraj bode globoko segal v serca Slovincov.

V polnim občutku svoje veljavnosti in cene je mojster pevcov od sebe reči zamogel:

Ne hčere ne sina po meni ne bó,

Dovolj je spomina, me pesmi pojó.

Sivi staréki spomnivši se tega imena z živo besedo pripovedujejo, kak korenjaško so v svoji mladosti pod cesarskim banderam združeni Vodnikove „brambovske“ prepevali; naši gorenci ne morejo pozabiti moža, kateri je zaklade, v hribe pregnane slovenščine med njimi nabiral. Vprašaj učene može, vprašaj prostiga kmeta: kdo je, Krajuca zdravo serce in um spoznaje, v nar prijetnišim jeziku njemu govoril, kdo ga je prvi z gorečo pesmijo pozabljene matere Slave opomnil? Odgovor ti bode: Valentin Vodnik!

Kakor iz terdiga kremenja živa iskrica šine, tako je tudi krepko nepokvarjeno jedro našiga naroda —

Dné Leta

2. 1866. so po posebno mehki zimi v srednji Nemčiji že na polji našli cvetlice in škrjanci so začeli žvrgoleti.
3. 1770. so ustanovili kmetijsko družbo v Brnu na Moravskem.
4. 1800. je W. Lester v Paddigtonu na Angleškem dobil patent na svojo slamoreznicu, ki je bila prva, po kateri so vse sedanje slamoreznice z mahalnim kolesom narejene.
4. 1819. se je kmetijska družba začela v Gradcu pod predsedstvom nadvojvode Ivana.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

Mednarodno varstvo tičev.

Iz dogovora Avstrijsko-ogerske vlade z Laško vlado zarad varstva tičev, ki so gospodarstvu koristni, naznanjamo našim bralcem sledeče:

Jemati jajca, trgati gnjezda, loviti mlade tiče in jih prodajati, je vsakako prepovedano.

Prepovedano je: 1) loviti tiče ponoči, to je, eno uro potem, ko je solnce zašlo, in eno uro, predno izhaja; 2) loviti jih, kedar je zapadel sneg; 3) loviti jih s pomočjo kakega ostrupenega zrnja ali na limanice, mreže, poklopce in druge priprave. — Dovoljuje se pa streljati tiče od 1. septembra (kimovca) do 1. svečana; prodajati se tiče smejo samo ta čas. Kdor hoče tiče loviti znanstvu na pomoč, mora za to dobiti posebno dovoljenje. Te določbe pa ne zadevajo roparskih tic, in ne veljajo za take, ki se na lovu streljajo.

Laška in Avstrijska vlada pa ste si pridržali pravico ustanoviti način, po katerem bi se tiči za lov varovali, a tako, da se lov ne zatara. Konečno boste obe vladi se dogovorili, kako bi tudi druge vlade enako zvezo sklenile.

Ker je znano, da nam Lahi pomorijo veliko naših kmetijstvu koristnih tic, ki se čez zimo preselijo v toplejše Laške kraje, je res kak dogovor naše vlade z Laško potreben, — ali pa bode ta naprava, ki smo jo tu popisali, dosegla svoj namen, to je veliko vprašanje.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

§. 72. *Olajšave v trgih, vaséh in pri poslopijih na samotnih krajih v trgih in mestih.*

(Dalje.)

(K §§. 42., 43., 45.) 7. Poslopja iz lesa ali predalčastega zida so dopuščena v krajih, kjer kakost stavbenih tal ne pripušča drugačnega stavljenja, ali kjer je ognjavarno gradivo dobiti le z neprimerno velikimi stroški. Tudi je dopuščeno strehe kriti s škodljivimi in slamo ali s kako drugo ne ognja varno tvarino. Vendar se mora pri lesenih poslopijih strešno lesenje dobro ločiti od stropnega lesa, in strop se mora pokriti z ilovim tlakom 11 cm. debelim.

S kamenjem obtežene skodlje so dopuščene samo v najviših gorah. Da bi vhodi v podstrešje morali imeti ognja varne zaklepe, to ni neobhodno potrebno.

(K §. 48.) 8. Dopustiti se smejo z diljami obiti (zaplankani) strešni opaži (strešna čela) na samotni legi (§. 77.)

(K §. 48.) 9. Zaukazi §. 49 se ne rabijo.

(K §. 50.) 10. Balkoni, galerije in pomoli se smejo s svojo podslombo vred napraviti celó iz lesa ter ne potrebujejo nobenega žleba, kakor tudi ne nadstreški.

(K §. 52.) 11. Sekretari (stranišča) se utegnejo napraviti tudi zunaj poslopja, če imajo odtok v kako gnojnično jamo, toda ne na tisti strani, katera je obrnjena proti ulicam, cesti ali tržišču.

(K §. 57.) 12. Kmetijska (gospodarstvena) poslopja se smejo postaviti tudi v obsežku sela, in ako krajne okoliščine ne pripusté, jih 6. m. daleč od hiše ali od sosednih poslopij postaviti — kar tudi tukaj za pravilo veljá — se smejo postaviti stikoma s stanišnimi poslopiji, toda se morajo v poslednjem slučaju ločiti po trdem zidu, ki strli najmanj 24 cm. čez strešni rob.

(K §. 58.) 13. Sušilnice za sadje se utegnejo napraviti v selih, toda morajo biti odstranjene najmanj 60 m. od najbližjega poslopja.

(K §. 59.) 14. Magazini (skladišča, shrambe), ako imajo samotno lego (§. 77.), ne potrebujejo ravno bliskovoda (magneta).

§. 73. *Gospodarska poslopja na kmetih.*

(K §§. 42., 43.) Poslopja, katera ležé popolnoma zunaj sel in teh ne pripravljajo v nobeno nevarnost ognja, in tudi druge hiše, ki so določene za poletno prebivanje, smejo biti zgolj iz lesa.

§. 74. *Skednji, šupe in vrtné hišice.*

Tudi skednje, šupe in vrtné hišice brez ognjišča, ki ležé notri v selih, je dopuščeno na ta način napravljati, ako so skednji ali šupe najmanj 60 m., vrtné hišice pa 20 m. daleč proč od najbližjega poslopja.

§. 75. *Olajšava za posamezne kraje, ki jih more dovoliti deželna postava.*

Deželna postava sme posamesnim mestom tudi razen slučaja 1. odstavka §. 72 na prošnjo njihovega županstva dovoliti za celo obsego njegovega okolišča ali za določene dele taistega vse ali posamesne olajšave navedene v §. 72.

(Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Ko je ministerstvo nauka lanskega leta odobrilo našo Latinsko slovnico za učno knjigo, poslalo je „Auszug aus dem Gutachten über die Latinska slovnica — dem Verfasser zur Würdigung und Benützung bei einer zweiten Auflage“. Sedaj pa smo od odlične strani pozivani, naj preobčimo ovo recenzijo v porabo drugim gospodom kolegom. To se zgodi rado. Najpreje podamo recenzijo o sintaksi, in to zato, ker je po večini lastno delo — oblikoslovje je delano po drugih slovnica. Recenzija je objektivna, natančna, pravična; za tako smo hvaležni, in se bo porabila. Poslovenili bomo vestno, svoje opazke pa deli v oklepaje [].

P. Ladislav.

Sintaksa.

Večina gramatik staro-klasičnih jezikov ima to napako, da se obširno razpravljajo splošne stvari, sintaktični pojmovi, koje dijak na tej stopinji že imeti mora. To se mora prepustiti natančnemu obravnavanju pri poduku v učnem (materinskem) jeziku. Po tem načelu je referent te misli, da so čisto odveč §§. 1–4.,

Gospodarske novice.

* *Gnojno sol.* Po ukazu finančnega ministerstva od 1. januarja t. l. se ima zopet prodajati gnojna sol in sicer 100 kilogramov po 1 gold. 34 kr.

* *Goveje kuge* je na Hrvaškem in Ogerskem povsod konec, zato je, kakor smo že zadnjič omenili, nehala zaprtija naših dežel proti meji Hrvaški. Al v Dalmaciji se te pošasti, zanešene iz Turškega bojišča, še niso znebili; še jo imajo v več krajih Kotarskega in Dubrovniškega okraja.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

(Dalje.)

§. 76. *Obrtnijske stavbe na samotni legi.*

Pri tistih poslopijih, katera so namenjena za obrtnijske ali rudarske in plavžarske izdelavnice in se nahajajo na osamoteni legi, utegne gosposka na prošnjo stavbenega gospodarja dovoliti, da se od splošnih stavbenih predpisov (II. razdelek), toliko odstopiti sme, kolikor to ni na škodo trdnosti poslopja in javni varnosti. Podeljene olajšave se morajo vtrditi v komisijskem protokolu in v stavbeni privolitvi zapisati točka za točko.

Stavbeno privolitev je razglasiti, kakor je v kraju navada, in tudi pri gosposki očitno pribiti in jo 8 dni pribito pustiti. (§. 10.)

Vsakako pa mora gosposka pri takošnih poslopijih tudi na to gledati:

1. Da se iz vseh viših nadstropij lahko pride na prosto po ognja varnih stopnicah v zidanih ohišjih, katera imajo strope ali nadsvetlobe (nadprezore) iz ognja varne tvarine, ali lesene strope, ki so posuti in ometani.

Stopnice, če so lesene, morajo imeti nadobok. Dajlina od enih stopnic do drugih ne sme v nobenem kraju poslopja več biti, nego 40 m. Stopnice, ako niso samo za to namenjene, da se le včasih pride iz enega majhnega delalnega prostora v drugega, morajo, ako so v slučaju nevarnosti za 50 oseb, in so ravne, najmanj 11 dm. široke biti, ako so pa krive, najmanj 16 dm.; za vsacih 50 oseb več se pa mora 16 cm. širakosti dodjati.

2. Da so vsi dimniki in kuriša sezidana ognja varna in osamotena od vsacega lesovja (§§. 34. do 37.);

3. da se postavijo parni kotli, kolikor je mogoče, daleč proč od taci prostorov, v katerih navadno dela večje število oseb (§. 40.);

4. da se kakoršni koli odpadki in nesnažne tekočine dajo odpeljovati brez nadlege obližju. Ali se smejo dopuščati kanali in gnojne jame ali ne, to se ravna po legi (§. 53);

5. da dobijo fabrični prostori primerne duške za prezračenje;

6. da se vse konečne stene obrtnijskih stavb, katere stopijo na javno cesto, prav močno (debelo) sezidajo.

§. 77. Na samotni legi se imenuje tako poslopje, katero je na viših stranéh oddaljeno od drugih poslopij in od sosednje meje najmanj 20 m.

Ako se nahaja v okrožju osamotenja posebno poslopje taistega stavbenega gospodarja, se mora tisto ali popolnoma ognja varno sezidati, ali se zavarovati proti vnetju, kakor je to predpisano v §. 68., ali pa mora ravno tako oddaljeno biti od drugih poslopij najmanj 20 m.

Fabrikna poslopja, katera se neposrednje mejijo z enacimi fabriknimi napravami in med katerimi je samotni prostor od 19 m., spadajo k poslopijem na samotni legi.

Tla cest in železnic in struge rek in vodá se vstavajo v daljino.

Na zemljišču, ki je potrebno za osamotenje, se ne sme, čeravno preide v last katerega drugega posestnika, postaviti kaka stavba, katera bi uničevala samotenje, dokler se poslopje, ki se ima osamotiti, ni djalo v tak stan, ki je prikladen splošnim stavbenim predpisom (II. razdelek).

§. 78. Ako se pri kakem samotnem poslopiju znotraj kaj tacega prizida, kar je v §. 76 omenjeno, ni treba za to nobene privolitve. Samo naznanilo se mora poslati, s katerim je ravnati po §. 3.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Učiteljev ljudskim šolam ne bode zmanjkalo.

Preteklo leto se je preskušnjam ljudskih in meščanskih šol v našem delu Avstrije podvrglo 955 pripravnikov in sicer 703 za ljudske, 252 pa za meščanske šole, med katerimi je bilo potrjenih 770. Za Štajarsko je preskušanih 26 za ljudske, 6 pa za meščanske šole, — za Kranjsko 14 za ljudske, 4 pa za meščanske, — za Koroško 13 za ljudske, 1 za meščanske šole, — za Tržaško 9 za ljudske, 5 za meščanske, — za Goriško 17 za ljudske šole, — in za Istersko 63 za ljudske, 2 za meščanske šole.

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Sintaksa.

(Dalje.)

Naslednji §§. 136—157. do gl. XII. obravnavajo pomen in rabo časov (*tempora*), in sicer A) v glavnih, B) v odvisnih stavkih. V §. 139. omeni pisatelj, da se perfekt rabi kot gnomični aorist. Ta opomba je sama na sebi čisto prava (*ganz richtig*), vendar pa brez določneje razlage za učenca neumljiva [grški aor. *gnom. mora biti že znan; raba sloven. dovršnika tudi, Janežič §. 387. 2. §. 389.*] — V §. 140. ni dovolj naglašeno, da služi imperfekt za značenje ravnočasnosti jednega dejanja z drugim [glej §. 149.], in razloček med pomenom perfekta in imperfekta v pripovedovanji ni dosti markiran. — *Plusquamperfectum* (§. 142.) in *futur. exact.* (§. 145.) bila bi primerneje obravnavati v oddelku B), ker služita za dejanje, katero je v razmeri z drugim; toraj samo v odvisnih stavkih. — V §. 144. pravi pisatelj: „za izražanje futura rabijo se v slovenščini često dovršni glagoli v obliki sedanjika.“ Referent meni, da bi morala ta raba bolj natanko določena biti, da učenec vé, kedaj ima predstavljati latinski futur s sedanjikovo obliko dovršnika, in kedaj s sestavljenjo obliko nedovršnika.

Consecutio temporum je jasno in določno razlagana (mit Klarheit und Bestimmtheit).

Glava XII. ima nauk o naklonih (*moduslehre*). V §. 159. moral bi se razloček rabe za *praes. imperf.* ali *perf. indik.* pri glagolih *licet*, *potest*, *oportet*, *debet*, *necesse est*, bolje *praecisirati*. — V §. 160. je pomen *konjunktiva* sicer dobro (*richtig*) naznanjen, referent bi vendar želel, da bi se bolj natančno raz-

eno roko se prva pest k palici postavi, z drugo roko s pa prime druga pest in se dene k uni, una roka se proč vzame in po naslednjo pest seže; tako se dela kopica naprej od palice, da je blizo seženj dolga. Na koncu, kedar se neha, se nekoliko od kraja po vsaki strani vzame nekaj stebel in se z njimi zadnje pesti privežejo, da obstanejo in jih veter ne odloči in ne prekucne. Ko je na enem koncu tako napravljena, se gré na drugi konec k palici, kjer se je začelo, in od tam se spet naprej dela od palice, tako, da je kopica blizo dva sežnja dolga. Zdaj se na koncu spet tako priveže kot prej in palica se izdere. Med stavljenjem se lan po vnanji strani lepo in gladko vravná, da je gost in da pri deževanju voda ne gre skozi, marveč po vrhu odteče in lanu ne premoči. Zato se morajo tudi glavice po vrhu, kjer vršiči navskriž pridejo, nekoliko z roko potepsti, da se bolje sprimejo in da manj dežja skozi pusté.

Prevelike pestí in pa preveč na debelo in na trdo se ne sme skup devati v kopice, ampak toliko, da zamore veter lan preprihovati in da more tudi po sredi in znotraj sušiti, ker drugače bi lan znotraj črn postal. Kopice se tako postavljajo, da solnce lan dopoldne po eni in popoldne po drugi strani obsije, toraj od severja proti jugu.

V kopicah ostane lan toliko časa, da se stebela zunaj in znotraj toliko posušé, da se lesni deli lahko zlomijo in zdrobé. Če bi nastalo dolgo deževanje in se je bati, da bi lan znotraj črn ne postal, je treba kopice obrniti. V lepem vremenu je lan že v osmih dneh suh, v slabem vremenu je pa dalj časa treba.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

(Dalje.)

§. 79. Olajšave za obrtnijske stavbe.

Pri vseh tudi ne samotnih stavbah za obrtnijske namene je pri trdnem obzidju, pri ognja varni strehi in pri takih požarnih zidovih, kakor so predpisani proti sosednim hišam, je pod onimi sprevidi, ki so predpisani za varnost osebe in lastnine, dopuščeno, toliko odstopiti od splošnih stavbenih predpisov (II. razdelek), kolikor je treba, da se redno obrtovanje ne ovira in ne postane občutljivo težavno. Posebno spadajo tu sem:

1. Medstene iz ne ognja varne tvarine, razen tistih prostorov, kateri utegnejo biti že po svoji namembi posebno ognjanevarni;

2. napravljanje lesenih šup in začasnih stavb znotraj v poslopji;

3. sestava stropa, ker utegne, ako bi treba bilo, strešni stol ob enem tudi strop biti;

4. število nadstropij, ako ne dobí potem poslopje ake visokosti, katera iz javnih ozirov ni dopuščena.

§. 80. Pri stavbah s samotno lego je zadosti, da se stavbeni prošnji priloži načrt lege v dveh enacih formularih, v katerih se mora narisati glavna oblika cele naprave in k njej spadajočih posamesnih poslopij, katasterske parcele s svojimi številkami, sosednje meje, najbližja poslopja in njih posestniki, kakor tudi kanalne izpeljave, katere so potrebne za odpeljavo odpadkov in tekočin.

§. 81. Privoženja k gasilnim napravam.

Pri vsaki napravi za delalnice morajo dobiti poslopja tako lego, da je mogoče, o nevarnosti ognja gasilnice brez ovira privazati in rabiti.

Skrbeti se mora, da je v slučaju požarja pri rokah zadosti vode, napolnjenih vodojemov (vodoshramb) in potrebnega gasilnega orodja, ter se ima občina prepričati, da je vse to pripravljeno.

Pri večih napravah se utegne zaukazati, da se pripravijo požarne brizglje z vozovi vred za vodo in da se ustanovi požarna bramba.

V. razdelek.

Predpisi, ki so spolnovati po dokončani stavbi.

§. 82. Naredbe po dokončani stavbi.

Potem, ko se je dokončala stavba ali izvršila poglavitna poprava, mora gospodar na svoje stroške nemudoma napraviti vse, da se zasuje izkopana zemlja, odpravi od ceste šuta, lesovje in vse stvari, katere ovirajo prehod, da se v redu popravi razdjani tlak in da se sploh vse to odpravi, kar se je pri stavljenju prenaradilo ali pokvarilo na javnem prehodu.

§. 83. Dovolitev stanovanja in rabe.

Na novo sezidane ali bistveno prenarejene hiše, hlevi in obrtnijski prostori se ne smejo rabiti, dokler ni gosposka na prošnjo gospodarjevo podelila dovolitev za stanovanje in rabo po izvršenem ogledu, h kateremu je privzela enega nestranskega izvedenca o stavbah in zdravstvenega uda občine, in potem ko se je prepričala, da je stavba v redu izpeljana in da je v takem stanu, ki zdravju ni škodljiv.

§. 84. Pri izvršenih stavbah za obrtnijske namene (§§. 76., 79.) ima oblastnija dolžnost prepričati se, ali so se spolnili vsi pogoji za to predpisani.

Nadgledovanje stavbenega delovanja in stavbenega stanu, v katerem so že obstoječa poslopja.

§. 85. Stavbena gosposka mora nad tem čuvati:

1. Da se ne začne zidati, predno stavbena privolitev ne dobi pravno-veljavne moči;
2. da se ne odstopa od stavbene črte in nivela;
3. da se spolnuje potrjeni stavbeni načrt;
4. da gospodar stavbo oskrbuje samo po osobah, ki so za to pooblaščene.

Ako tisti ud, kateremu je stavbena gosposka izročila nadgledovanje, zapazi kak zgrešek, mora on — to reč ob enem naznanivši stavbeni gosposki — v primerljajih 1., 2. in 3. stavbeno delovanje ustaviti, in v primerljaju 4. prepovedati gospodarju dalje zidati. Ta ud je tudi pooblaščen, prepovedati, da se ne sme rabiti slaba ali sumljiva tvarina in ukazati, da se odpravi iz stavišča. — Pritožba nima v teh primerljajih odložne moči.

§. 86. Gosposka ima viši nadzor (nagled) o stavbenem stanu že obstoječih poslopij; ona čuva nad tem, ali se držijo hišni lastniki sebi naloženih postavnih dolžnosti, kar se tiče vzdržanja poslopij, ona naravná v javno korist potrebno odpravo stavbenih pogreškov, ki jih je zapazila, ter ukaže, ako je treba, da se poslopja zapusté (izpraznijo).

Ako je kako poslopje v takem stanu, da se je bati podrtije, mora oblastnija takoj napraviti lokalno komisijo. (§. 9.)

Ako se pri tem dokaže, da je poslopje slabo (na kup leze), mora oblastnija na stroške lastnika pri tej

priči brez odloga vse naravnati, da se odvrne vsaka nevarnost, in tudi, če bi treba bilo, da se poslopje podere; pritožba, ki je zoper to dopuščena, pa nima odložne moči. (Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

S i n t a k s a.

(Dalje.)

Sploh imajo slovnice pri pogojnih stavkih to opombo, da se poleg **paene**, **prope** rabi indikativ, različno od nemščine; v slovenščini se veže skoro z indik. in konjunkt. To je omenjeno §. 159. pri indikativu.

V §. 217. je govorjenje o odvisnih pogojnikih. Pisatelj pravi: Če je pogojni stavek zavisen od glagola **dicendi**, **sentiendi**, moreta nastopiti dva načina: a) **Verbum finitum** stoji v praes. futur. perf. absol. V tem slučaju ostane prvi člen nespreminjen, ali pa nastopi konjunktiv mestni indikativa, kedar se govori v smislu drugega; glagol drugega člena stopi v dotični infinitiv. — b) **Verbum finitum** je v imperf. ali v perf. hist. v tem slučaju nastopi sprememba v obeh členih itd. — Referent opominja ad a), da se s tem pravilom ne sklada, marveč sklada se z mnenjem Schmidtovim, ki pravi, da pogojniki odvisni stojijo v konjunktivu §. 315. 304. On pravi namreč: „In Nebensätzen solcher abhängiger Sätze, welche ein Futur enthalten, steht“ a) Bei Gleichzeitigkeit der Conjunctiv des praesens od imperfects. b) Bei Vorzeitigkeit der Conjunct. des perfects oder plusquamperf. — Po tem takem je vprašanje: je li v izgledu, ki ga pisatelj nazoče slovnice navaja za svoje pravilo: „*Hoc possum dicere, me satis adeptum fore, si ex tanto beneficio nullum in me ipsum periculum redundaverit*“ — je li ta redundaverit konjunktiv perfekti, ali je fut. exactum? — Tu bi bilo primeriti še pravilo Zumpt-a §. 524. — Dalje je še opomniti, da bi za ložo umevnost veliko koristneje bilo, ko bi bil pisatelj, kakor Schmidt, kak pomenljiv stavek razvil po raznih rabah, ne pa kazal suh načrt (schemata).

Dodatki §§. 272 — fin. imajo potrebne stvari za — porazstavo besedi (Wortfolge) — gramatične in oratorične figure — trope — metrike — rimsko vago, denar, mero, koledar.

Kar se tiče metrike (§§. 294—308), omeni referent samo to, da je razprava v Hrovatovi gramatiki delana na podlagi Hermanove teorije. In ako hočemo to obdržati — memogredé omenjeno — nekateri profesorji na univerzi jo rabijo (leider) še sedaj za podlago pri razlaganju Horacijevih meter, mora se priznati, da je nazoča razprava vsakako bolj jasna (jedenfalls klarer), nego je Schulzeva v veliki gramatiki. Referent pa je te misli, da Hermanova sistema ni jasna in se ne bo držala, ampak da prava sistema je Westphalova, kojo je nastavil za grško metriko, in ta si bo sčasoma splošno priznanje pridobila [ko je bila pisana ta razprava, Westphal še ni bil znan, sedaj ga imamo — napredku se ne bomo vstavljali]. Po nasvetu referenta je vzel tudi Schmidt dotična dela Westphal-Rossbacha za podlago pri svoji razpravi metriki, ter učencem polajša umevnost (Verständniss), da je ritmika potrební pogoj metriki; kar pa se ne dá doseči s Hermannovo teorijo. (Dal. prih.)

Slovansko časništvo.

* „Srbadija“ in „Srpska Zora“. Pred nami ležita ilustrovani lepoznanški list „Srbadije“, ki izhaja v Beču že drugo leto, in tudi ilustrovani lepoznanški list „Srpske Zore“, ki je letos pričela izhajati. Iz obeh listov se razvidi pošteni trud čestitih uredništev, poleg vseh njima stavljenih zaprék, izpolnovati čitajočemu občinstvu dano obljubo. Gradivo imenovanih listov (nekoliko originalno in nekoliko prevédeno), je zanimivo in kar po pravici mora priznavati vsak poznavatelj umetnosti ob ilustracijah (lesorezih), je to, da se morejo primerjati sè slikami enakih Nemških, Francoskih ali Angleških listov, in da še osobito lesorezi „Srbadije“ so izvrstni. Prekrasni ste mojsterski sliki Jaroslava Čermaka: „Ranjeni Crnogorac“ in „Crnogorka“. Naj bi našla oba lista v svojem narodu in tudi pri nas Slovencih mnogo prijateljev in naročnikov, da se njima zagotovi dolgo življenje.

Mnogovrstne novice.

* *Železničen vlak pokopan v snegu.* Na vzhodni črti Gališke Karol-Ludovikove železnice je 6. dne u. m. zjutraj ob pol osmih sneg zamel cel vlak na poti od Lvova do Podwoloczyske v nekem koti pri Pluhovu. V vozéh je bilo 40 potnikov. Vsa pomoč, vlak izkopati, je bila zastoj. Prvi pomočni vlak je obtičal skoraj štacijo daleč pred pokopanim vlakom v snegu; drugi se je moral vrniti zavoljo nevihte, ki je nastala. Med tem so prišli delavci iz Lvova z živežem in po brezkončnem trudu se je posrečilo, po stranskih potih s sanmi priti do zametanega vlaka, ter potnike rešiti iz 36urnega mukepolnega zapora.

* *Strašne trume podgan delajo že tri leta v deželi Birmah v Indiji* grozovito škodo; ta dežela, ki spada v Angleško oblast, meri okoli 6000 Angleških štirjaških milj, je zeló rodovitna pa tudi zeló vroča; razun družih zemljišč je ondi posebno veliko poljá, kjer rajž pride-lujejo. In kdo bi verjel, da že tri leta nimajo skoro nikakoršnega pridelka v tej nesrečni deželi, čez katero vsako poslednjih treh let plane na milijone podgan enako kobilicam, ki v malo urah do korenin vse sadeže požro. Ne napeljevanje vode, ne streljanje ne pomaga nič, in tudi jastrebi, sokoli in druga roparska žival teh požrešnih trum ne preženó.

* *Častitljiva oljka stoji med drugimi jako starimi oljkami v Bendinatu* poleg Palme na otoku Mallorca. Debela je čez 12 metrov, visoka pa le 3 metre z malo vejami. Če oljke na Oljski gori pri Jeruzalemu, ki so le 6 metrov debele, so iz časa Kristusovega (kar je popolnoma verjetno), se po takem pač lahko sodi, kako stara je gori imenovana oljka. Še skor bolj zanimiv pa je na istem otoku 6 milj od Palme blizo opatije Lluh neki vedno zelen hrast (quercus ilex), ki je čez 12 metrov debel, pa še vsako leto močno zelení. Da oglarji tega starodavnega hrasta niso še zajeli, temu je le vzrok to, da je deblo votlo.

* *Pomenljiv grobni napis se bere na pokopališču* otoka Man na Irskem morju, kjer počiva škof dr. Samuel Rutter, takole: „V tej hišici, ki sem si jo izposodil od svojih bratov črvov, ležim Samuel, po milosti Božji bivši škof tega otoka. Čitatelj stoj! glej in posmehuj se palači škofa, ki je umrl 30. maja l. 1653.“

* *Oseški časnik „Drava“ piše, da je ban Hrvaški* s posebnim neslužbenim pismom pozval ondašnje sodniške urade, naj zavoljo dobrega sporazumljenja na spisih, ki jih pošiljajo Magjarskim uradnijam, bodo napisali (adrese) Magjarski, ali, če uradnik ne zna magjarskega jezika, Nemški. Kakor se vidi — piše o tej no-

prediva. O tem predmetu se je pri nas že nekaj pisalo. Mi hočemo tukaj podati samo najpotrebniši in praktični poduk najboljšega in za nas najpripravnejšega izdelovanja. Povsod se bomo držali Belgijskega načina.

Lanéno steblo sestoji iz lesnega dela, ki je ovit z likom. Lik obdaja steblo od korenin do vrha in je sestavljen iz ličnih tankih laken, iz prediva. Laknaste nitke so z vlačnim vezilom, nekim žlezcom, med seboj zvezane in na lesno steblo pritrjene. Če hočemo predivo dobiti, moramo lik od lesa ločiti, ga med seboj razvezati, potem pa les od prediva odpraviti. Prvo opravilo imenujemo gojenje in to moremo opraviti z različnimi kemijskimi pripomočki, tako, da se vezilo, žlezec razmoči, segnjije, strohni, ali kakor si bodi razveže. Drugo opravilo je pa izdelovanje, in to je samo mehanično opravilo.

Gojenje: na rosi in v vodi. — Voda. — Godilnice. — Belenje.

Kakor smo ravno rekli, se dá gojenje na več načinov opraviti, in res so tudi že poskušali različne načine gojenja. Za praktično rabo sta se dosedaj samo dva načina gojenja obdržala, namreč na zraku, tako imenovano rosno gojenje, in pa gojenje v mrzli vodi, vodno gojenje. A tudi rosno gojenje, ki je do zdaj pri nas bilo navadno, se mora sploh slabo imenovati, in zato ker je sploh znano, se tudi mi ne bomo obširno z njim pečali, ampak le toliko, da razvidimo, kaj ima eno in kaj drugo v sebi, da se prepričamo, katero je boljše.

Za rosno gojenje so dobri pokošeni travniki in senožeti ali pa strnišča. Lan se na nje tanko in enako razgrne in od časa do časa s pripravnimi palicami obrne, da se bolj enako godi. Pri tem gojenji žlezec, ki veže lakno, strohni in zato mora lan toliko časa ležati na zraku, solncu in na mokroti, da se lakno lepo razveže in od lesa loči. To trpi navadno 5 ali 6 tednov, in če je vreme bolj suho, še dalje; če je pa mokro, je pa prej goden. Sploh pa to gojenje prav malokedaj dobro izpade, že zato, ker je najbolj odvisno od vremena; nobena stvar pa ni tako nestanovitna in nobene nima človek manj v rokah kot vreme. Lan se le redkokrat prav zgodi; če je suho vreme, se lan ne zgodi dosti, je trd in ne gré od stebila, pa tudi lakno je hodneje in ostro, ker žlezec prav ne strohni. Če je pa preveč mokro in preveč dežja, se lan lahko pregodí, ker pri gojenji začne tudi lakno trohneti, predivo je slabeje, da manj prahnega in je zelo neenake barve in trdnote; pri izdelovanju ga veliko odpade, in se ga manj dobí, kot pri vodnem gojenju. Tudi barva je pri tem predivu večidel tamna in neprijetna in je več dela pri belenju.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

(Dalje.)

VI. razdelek.

Stavbene oblastnije.

§. 87. Občina.

Stavbena gosposka ali oblastnija je praviloma občina (soseska).

Na koliko sledeči paragrafi od tega izjemke določevajo, se ima občinski predstojnik privzeti k stavbeni obravnavi.

V imenu občine se izvršuje stavbeni red in stavbena policija od županov (občinskih predstojnikov), in

v občinah z lastnimi štatuti od organov, ki so po teh štatutih za to poklicani.

§. 88. Določba stavbene črte in nivela, podelitev stavbene privolitve (§§. 4. in 10.), sprejemba naznanila o stavbah in popravkih (§§. 2. in 3.) in vstanovitev stavbenega načrta (§. 60.) pristoji praviloma občini kot stavbeni gosposki.

§. 89. C. kr. okrajna gosposka.

Pri stavbah, katere se delajo na stroške državnega ali deželnega zaklada, ali na stroške javnega zaloga, ki stoji neposredno pod državno ali pod deželno upravo (§. 14.), mora tista gosposka, katera stavbo začne, c. k. okrajnemu glavarstvu (v mestih z lastnim štatutom pa občinski gosposki) naznaniti legopisni načrt, nivelovni načrt in pa stavbeni načrt (§§. 6., 7.), da se napravi lokalna komisija in da se zaslišijo mejaši in drugi udeleženci zaradi kakih ugovorov. (§§. 9., 10.)

Ta gosposka mora k posredovanju pri lokalni komisiji povabiti tisto gosposko, ki stavbo stavi, potem župane, mejaše (§. 87.) in druge udeležence po §. 9. ter lokalno komisijo izvršiti.

Pri tej komisijski obravnavi se mora ustanoviti stavbena črta in nivel ter skušati, da se ugovori poravnajo.

Ako ni zoper stavljenje nobenega zadržka, se mora to naznaniti gosposki, ki stavbo napravlja.

Ako ugovori zoper namenjeno stavbo niso odpravljani, se morajo, ako niso privatno-pravne lastnosti, poravnati od deželne vlade dogovorno z oblastnijo, ki stavbo nareja, in v soglasju z določbami te postave.

Kar se tiče privatno-pravnih ugovorov, naj ravná politična okrajna gosposka po določbah §. 9.

§. 90. Ako pa občina, katera nima lastnega štatuta, sama ali v zvezi s kakim patronstvom ali s kakim drugim, ki ima konkurenčno dolžnost, kako stavbo nareja, mora politična okrajna gosposka opravljati uradne dolžnosti, katere so izročene občini kot stavbeni gosposki prve stopinje.

V tistih slučajih, v katerih se po obrtniškem redu potrebuje dovolitev obrtniške naprave, ali po rudarski postavi politična stavbena privolitev, pristoji politični okrajni gosposki, podeljevati tudi stavbeno privolitev. (§§. 1. do 13.)

§. 91. C. k. deželna vlada.

V področje c. kr. deželne vlade na prvi stopinji spada privolitev naprave novih sél ali novih selskih delov, potrditev načrtov lege za iste in uredbe zaznamovanih v §. 65. Pozvedbe se morajo izvršiti od občin, in, če je treba, od politične gosposke.

§. 92. Pritožbe (rekurzi).

Pritožbe o stavbenih zadevah gredó, izjemoma kazenskih rzsodeb (§§. 95., 97.) in ne krateč rzsodilne pravice, katero ima politična gosposka po §. 96. občinskega reda od 17. februarija 1866 po sledeči poti:

1. zoper naravnave in rzsodbe župana gre pritožba na občinski odbor in zoper rzsodbe poslednjega na deželni odbor;

2. zoper naravnave in rzsodbe stavbene gosposke v občinah z lastnim štatutom na gosposke, ki so določene po tem štatutu;

3. zoper naravnave in rzsodbe c. k. okrajnega glavarstva (§§. 89., 90.) in občinske gosposke v občinah, katere imajo lastni štatut, kolikor namestujejo c. k. okrajno glavarstvo, na c. k. deželno vlado.

Pri stavljenju stavbe, katero se ukaže od c. kr. okrajnega glavarstva, razsojuje pritožbe c. kr. deželna vlada po zaslišbi deželnega odbora.

4. Zoper naravnave iz rzsodbe c. kr. deželne vlade, kjer ona nadstopi kot stavbena oblastnija prve stopinje (§. 91.), na c. k. ministerstvo za notranje reči;

5. ako se rabi §. 96. občinskega reda, je napotiti pritožbe zoper rzsodbe:

a) c. kr. okrajnega glavarstva na c. kr. deželno vlado in

b) c. kr. deželne vlade na c. kr. ministerstvo za notranje reči.

Pritožbe se morajo vlagati pri prvi rzsodni stopinji v 14 dneh, tiste pa, katere gredo na c. kr. ministerstvo, v 4 tednih od dneva števí, katerega se je izročil odlok.

Zoper rzsodbe pritožeb deželnega odbora, kakor tudi zoper potrdljive pritožbine rzsodbe c. k. deželne vlade ni več nobena pritožba dopuščena.

§. 93. *Pospešeno rešenje o stavbinih zadevah.*

Stavbenim oblastnijam je dolžnost, vse stavbene zadeve rešiti hitro. (Konec prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

(Dalje.)

Oblikoslovje.

Kar se tiče posameznih stvari, more se reči, da je za šolo popolno zadostno (vollkommen ausreichend) to, kar je pisano v §. 1 o črkah; kajti tista opomba o velikih začetnih črkah, ki se nabaja v gramatikah nemški pisanih, čisto je odveč za slovenske učence. Pač pa bi bilo želeti, da bi se bil pri §. 2 Nr. 2. Nota za izgovarjanje sloga *ti* navedel izgled za vsak slučaj posebej. Kar se tiče razdelbe konsonantov §§. 4. 5., ne more se priznavati kosekvencija. Rečeno je namreč §. 4: Konsonanti se delijo po glasu z ozirom na govorilo tako:

a) dentales *d, t*;

b) labiales *b, p, f, ph, m, v*;

c) gutturales *g, h, k (=q, c)*;

d) sibilantes *s, c*.

Razun tega, da ni vzroka pričeti razdelbo konsonantov z dentali, referentu ni prav razvidno, po katerem povodu so razdeljeni konsonanti tako [po Janežiču §. 11. — lastnih studij o črkah takrat nismo imeli, gramatkarji pa imajo vsak svojo razdelbo, toraj smo vzeli raje domačo — darüber kann man disputiren. Stvar ta je važna in premisljiva vredna.] Kajti *b, p, f* niso labiales po glasu, ampak z ozirom na govorilni organ, ki deluje, da se slišijo; nasproti pa *s* ni sibilant z ozirom na govorilni organ, marveč z ozirom na način, kako bje na uho. — Bolj precisno naznačen je delilni povod v Schmidt-ovi gramatiki, ki pravi §. 3: die einfachen Consonanten werden eingetheilt theils nach den Organen, theils nach ihrer Qualität. — Dalje je pri Hrovat-ovem redu opomniti, da spada *s* po organu k dentalom, in da se *c* primerneje dene med gutturale, ker so ga Rimljani prvotno izgovarjali povsodi kakor *k* (Zumpt I. 3.).

Tudi gramatično razdelbo na dve glavni vrsti liquidae in mutae bi referent ovrge; marveč povod za značenje mutae je iskati v njihovi kakovosti (Qualität), to je, v načinu kako bjejo na uho, tedaj notranji, ne vnanji povod zložnosti (Bequemlichkeitsgrund). Zato se referent tudi s Zumptom (I. 2.) ne more ujemati, on pravi: Hinsichtlich der Eintheilung der Consonanten ist für die lateinische Grammatik nur zu bemerken, dass *l, m, n, r* liquidae, die übrigen mit Ausnahme des *s* mutae genannt werden.

§. 7. ima potrebna pravila za menjavo konsonantov; to se naravno naslanja na prejšnje paragrafe, pa vendar bi bilo za šolsko knjigo bolj oportuno, ko bi stalo tam, kjer je govorjenje o oblikovanju perfekta in supina. [Sistema zahteva, da skup spadajoče stvari stojijo skupaj. To spada k §. 95. Nota, in učitelj naj ondi opozori na §. 7. (čitaj 7. mesti 6) za karakter *si*. Saj je tudi pri Kurciju treba pri posamesnih paragrafih opozorovati na splošna pravila v vvodu].

§. 9. ima opombo: Muta cum liquida ne dela dolžine. Ta stavek se mora malo omejiti, ker se rabi vokal sam na sebi kratki pri pesnikih pred mut. c. liq. dolgo: *lugūbris*. In celó v prozi ima mut. c. liq. predstoječi vokal navadno dolgo, če je muta kak *b, d, g*, liquida pa *l, m, n*: *māgnus, pūblicus, āgmen*.

§§. 11–20 o razpolih besedi in spolu substantiva obravnavajo s polno jasnostjo (volle Deutlichkeit) to, kar je treba za šolsko porabo. Kar se tiče razdelbe po poglavjih, ki je navadna v drugih gramatikah, odstopil je pisatelj od drugih v tem, da smatra spol kot spadajoč k substantivu, ter mu ni dal posebnega poglavja, marveč obravnava vse k substant. spadajoče v jednom poglavju. Res, da je to kosekventno mišljeno, pregledljivosti pa ne ugodno; zatoraj bi referent raje imel, naj se pravila o spolu, številu, padežih, pregled deklinacij, potem deklinacije predstavljajo vsaktero v svojem poglavju.

Kar se tiče v §. 21 nastavlja „pregled sklonil“ za vseh 5 deklinacij, referent priznava počisto temu (bestimmen), da je pisatelj, kakor Zumpt, načrtal vse, in da je izjeme in pa grške končnice del v oklepaje, priznava se zato, 1) ker se polajšuje po taki sestavi primerjava vseh oblik, zlasti ko so po oklepah nepravilne ločene od pravilnih, 2) ker taka sestava zahteva konec §. 22. poseben paradigma za grške besede. — Nepotrebna pa je str. 10 navedena opomba, da rabijo pesniki gen. 1. dekl. na *ai*: *aurai* mesti *aurae*; to se pové pri branji.

Metodično manj priporočljivo vidi se referentu to, da so nastavljeni paradigmi za subst. na *us* (§. 24) potem, ko so (§. 23.) navedeni subst. na *er*, kateri *e* obdržijo po vseh padežih. Za poduk bi bilo bolj primerno nastaviti najprej paradigme za masculinum na *us*, in ueutrum na *um*, in ko je to priučeno, pridejo substantivi na *er*. „Ueberhaupt ist es nicht abzusehen, warum von einer Praxis, welche allgemein als gut und zweckmässig erkannt worden ist, abgegangen werden soll.“ [„Ob diese Praxis praktisch ist?“ — Nam je bilo za teorijo, praktično si naredi stvar vsak učitelj po svoje, kakor mu po okoliščinah bolje kaže. Teorija zahteva, da so masculina (*us, er*) skupaj; in ker subst. na *er* navadno *e* izpahujejo, nastavljeno je tistih 14 obdržajočih svoj *e* na čelu, da učenec že naprej vé, kedaj mora *e* rabiti. Sicer bi moral §. 23. stopiti zad za paradigme kot „nota“, kar pa po lastni skušnji pomote dela. — „Multa fiunt, quae non fuerunt“, rekel je stari Cicero.) (Dal. prih.)

Národno blago.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. V.

Sv. Grgur zavrže haljino i popade južinu.

Bog je svoje blago spravil (solnce je zapalo), ču i ja svoje delo. (Tako rečejo delavci na večer.)

Nedaj ti Bog šepasto hoditi, ni škrbasto jisti.

Ki će za vsaku reč kolače mesiti (kregati se).

stolčena opeka ali pa prodec in apno vzeti, ker se iz njihove zmesi tudi dá tlak napraviti. Tak tlak je trpežen in po ceni.

Sadna drevesa in pa lončene cevi za vodotoče.

Izredil sem zopet mnogo in veliko sort dreves za letošnje leto, namreč hrušek, jabelk, češpelj in češenj, čez seženj visokih, vseh taistih sort, kakor so se dobila pri ranjkem gosp. Lovro Pintarju na Breznici.

Prodajam hruške po 40 krajc., z imenom po 45 krajc.;

jablane po 30 krajc., z imenom po 35 krajc.;

češplje požlahnene po 40 krajc., z imenom po 45 krajc.;

češnje po 30 krajc., z imenom po 35 kr.;

hruševe divjake prodajam 3letne po 2 krajc., kolikor jih kdo želi.

Tudi se dobijo pri meni lončene cevi za vodotoče, po katerih okusna voda dobro teče, skušene že v 19 krajih skoz več let, brez vseh popravil, po hribih in dolinah. Te cevi na Dunajski stroj ali mašino narejene, imajo več sort lukinj in so pol sežnja dolge.

Luknja štev. 1 ima 4 palce svitlobe, 2. štev. 3 palce, 3. štev. 2 palca, 4. štev. 1¼ palca. Prodajam po 70 kr. seženj; kolikor je večja luknja, toliko je cev dražja. To velja za izvirke ali studence. Tekoča voda pa gre od 10 do 20 sežnjev višje kakor voda leži, ako je tako močna, da zamore kolo gnati. Tako mašino tudi sam naredim, po nizki ceni. Kdor želi takih vodotočev, naj mi piše; rad pridem sam pogledat na svoje stroške.

Andrej Net

na Kokrici pri Kranji na Gorenskem.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

(Konec.)

VII. razdelek.

Kazenske določbe.

§. 94. Prestopki po občnem kazenskem zakonu.

Prestopki stavbenih predpisov, ki so prepovedani po občnem kazenskem zakonu, se kaznujejo po istem od kazenskih sodnij.

§. 95. Prestopki po stavbenem redu.

Preiskovati in kaznovati druge prestopke predpisov zapopadenih v tem stavbenem redu, je v tistih občinah, ki nimajo lastnega statuta, poklican župan po §. 58. občinskega reda od 17. februarja 1866; v občinah z lastnim statutom pa tisti organ, ki je po statutu za to poklican, in v slučajih §§. 4., 11. in 16. gledé na stavbe, katere so v zvezi z obrtnijskimi napravami, okrajno glavarstvo.

§. 96. Izmera kazni.

Podiranje samooblastnih stavb.

Prestopki §. 11. in 16., kakor tudi odstopi od določene stavbene in nivelne črte (§. 4.) se imajo kaznovati na gospodarju stavbe, kakor tudi na stavitelju (vodji stavbe) z globo do 300 gold. ali, če globa ni iztirljiva, z zaporom do 60 dni.

Prestopki drugih stavbenih predpisov, h katerim spada tudi opušanje naznanila po §. 2. ali stavljenje (napravljanje stavbe) na podlagi stavbene privolitve, ki je moč izgubila (§. 15.), se imajo kaznovati na stavi-

telju in stavbenem gospodarju, kolikor je poslednji so-kriv, z globo do 100 gold. ali zaporom od 20 dni.

Pri neiztirljivosti globe se računi za vsakih 5 gld. en dan zavora.

Gospodka, katera je poklicana podeljevati stavbeno privolitev, mora, ako se je odstopilo od določene stavbene in nivelne črte, na toliko naravnati, da se stavba podere na stroške in nevarnost stabenega gospodarja, kolikor je to potreba za uzdržbo stavbene črte in nivela; ona mora ukazati, da se stavba započeta zoper predpise §§. 11. in 66. na stroške in nevarnost stavbenega gospodarja podere, ako se pozneje ne podeli stavbena privolitev. — Kazen ne oprosti nikakor od dolžnosti, odpraviti predpisu nasprotno stavbo in odstraniti odstopo od stavbenih predpisov in posebnih naravnjav stavbene oblasti.

§. 97. Pritožbe (rekurzi) v kazenskih rečéh.

Pot pritožeb zoper kazenske razsodbe je ta-le:

- županstva na c. k. okrajno oblastnijo;
- c. k. okrajnega glavarstva na c. k. deželno vlado;
- c. kr. deželne vlade na c. kr. ministerstvo za notranje reči.

Pritožba se mora vložiti pri prvi razsodni stopinji v 14 dneh.

Zoper potrdljive razsodbe c. kr. deželne vlade ni pripuščena nobena dalja pritožba.

§. 98. O stroških.

Stroške, kar se jih po obstoječih taksnih postavah nabere za uradovanje o stavbenih zadevah, mora nositi tista stranka, katera prosi za vpeljavo ravnanja ali ki je to ravnanje zakrivila, zlasti po nagajivih ugovorih. Stavbeni gosposki gré izrek, kako se imajo ti stroški pri skupnih koristih razdeliti med stranke, in na koliko ima tisti, ki je pravdo zgubil, povračati stroške ravnanja, katere je vzrokovalo njegovo zakriviljenje.

Stroški v slučaju kazenskega ravnanja zaradi prestopkov postave padajo na krivca.

Zdravniške stvari.

Razglas zdravnikom na Slovenskem.

Predsedstvo društva zdravnikov v dolnji Avstriji je tudi nas. naprosilo, naj v „Novicah“ v njegovem imenu razglasimo sledeče:

Shod zdravnikov leta 1873 na Dunaji je sklenil, da ima drugi shod letos biti poleti in tudi na Dunaji.

Vsled tega sklicuje predsedstvo navedenega društva zdravnike na Dunaj v shod 31. julija in pa 1. in 2. avgusta.

Pripravljajoči odbor je določil program tistih stvari, o katerih misli, naj bi se obravnavale v napovedanem shodu. Ta program obsega sledeče predmete: Predlog o ustanovitvi deželnih zdravniških zbornic in okrajnih zastopov, — o potrebi, da je zdravniški stan zastopan v državnem zboru in deželnih zborih, — o ponavljanju sklepov 1. zdravniškega shoda, namreč: naj se predru-gači sestava c. k. deželnih zdravniških svetov, — kako naj se prenapravi postava zdravniških pristojbin; — predlog za takso, po kateri naj se plačujejo zdravniki; — predlogi zoper vpeljavo kirurških šol; — samostojni predlogi zdravniških društev ali pa posamesnih zdravnikov.

Mnenja dotičnih društev ali posameznih zdravnikov naj se zadnji čas do srede aprila t. l. pošljejo predsedniku pripravljavnega odbora na Dunaj (VIII. Piari-stengasse 17).